

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII, NUMS. CLXI i CLXII, JUNY I - XVI, MCMXXII

Número solt, 50 cèntims.

SUMARI

Una política realista, per TOMÁS GARCÉS.—Les roses del marquès de Balanzó, per R. RUCABADO.—El llibre de «L'home del qual es parla», per CRISTÓFOR DE DOMÈNEC.—Jules Romains a Barcelona, per JOAN ESTELRICH.—El concurs literari de l'Associació Catalana d'Estudiants. Poesies per: TOMÁS GARCÉS, PERE BENAVENT, C. FAGES DE CLIMENT, OCTAVI SALTOR, R. BLASI I RABASSA.—Prosa literària: L'amor de la fugacitat, per JOAN BADIA.—Aportacions (del llibre *Joaquim Vayreda*, monografia de Rafael Benet).—Els llibres.—Les arts plàstiques.—
Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 - BAIXOS

BARCELONA

LA REVUE DE GENEVE

Directeur: ROBERT DE TRAZ

Internationale, mais non internationaliste, la *Revue de Genève* est un organe de liaison. Elle groupe des écrivains représentatifs de chaque nation, afin qu'il s'expliquent. Revue de civilisation comparée, elle donne chaque mois, grâce à des collaborateurs de tous pays, l'image vivante et contemporaine d'un monde où personne ne peut plus s'isoler.

La *Revue de Genève* publie des œuvres de Maurice Barrès, Georges Duhamel, Elie Faure, Edmond Jaloux, Daniel Halévy, Camille Mauclair, André Suarès, Albert Thibaudet, Hellens, B. Croce, G. Ferrero, Vilfredo Pareto, G. Prezzolini, Bennett, Joseph Conrad, J. Joyce, George Moore, Shaw, N. Murray Butler, John Erskine, Ch. Macfarland, F. W. Förster, Freud, Thomas Mann, Rathenau, Redlich, Keyserling, A. Kouprine, Milioukov, Remisov, Alexis Tolstoi, Branting, Lange, Nansen, J. Bojer, Per Hellström, Lagerkvist, Masaryk, Bénès, A. Apponyi, I. de Voinovitch, Markovitch, Unamuno, Madariaga, etc., etc.

	Un an	Six mois	Prix du numéro	
Suisse	Fr. 36.—	Fr. 19.—	Fr. 4.—	Pour tous renseignements s'adresser à la S. A. des Editions «Sonor», 46, rue du Stand, Genève.
Etranger (argent suisse)	» 44.—	» 23.—	» 4.50	

EDITORIAL CATALANA, S. A.

La Veu de Catalunya.—Agricultura.—Biblioteca Literària.—D'ací d'allà.—Economia i Finances.—Biblioteca Catalana

ENCICLOPÈDIA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

- I.—La crisi del règim, per A. Rovira i Virgili.
- II.—Exploració polar, per William S. Bruce, traducció de Carles Riba.
- III.—Roma, per W. Warde Fowler, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- IV.—Filosofia crítica (volum doble), curset donat a l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1917, per R. Turró.
- V.—Astronomia, per Arthur R. Hinks, traducció de l'anglès, per A. Desvalls i C. Riba.
- VI.—Nacionalisme. Textos extrets dels llibres, escrits i discursos de N'Enric Prat de la Riba. Tria, sistematització i pròleg de A. Rovira i Virgili.
- VII.—Aritmètica Mercantil (vol. dob.), per Emili Vallès.
- VIII.—El règim Juridic de Catalunya, per Martí Esteve.
- IX.—Gramàtica Francesa (vol. dob.), per P. Fabra.
- X.—El Municipi Modern, per F. Culi Verdaguer.
- XI.—Doctrina Estètica del Dr. Torras i Bages, per M'n. C. Cardó.
- XII.—Piscicultura, per J. Maluquer.
- XIII.—El Papat i els temps moderns, per W. Barry, traducció de l'anglès, per J. Carner.
- XIV.—El Renaixement, per E. Sichel, traducció de l'anglès, per J. March.
- XV.—La Civilització Bizantina, per P. M. Bordoy-Torrents.
- XVI.—Prehistòria Catalana (volum doble), per P. Bosch Gimpera.
- XVII.—Història d'Anglaterra, per A. F. Pollard, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- XVIII.—Història de Rússia (volum doble), per A. Rovira i Virgili.
- XIX.—L'antig Orient, per D. G. Hogarth, traducció de J. March.
- XX.—Economia Política, (volum doble), per S. J. Chapman, traducció de Manuel Reventós.
- XXI.—Els Jocs Olímpics, per J. Elias, il·lustracions de J. d'Ivori.
- XXII.—Història de l'Art (Egipte), volum doble, il·lustrat, per Joaquim Folch i Torres.
- XXIII.—Apunts de la Flora Medicinal de Catalunya, pel Dr. J. Calicó (volum doble).
- XXIV.—Napoleó i el Món (vol. doble), per Frederic Camp.
- XXV.—El descobriment d'Àfrica, per Sir H.H. Johnston, traducció de M. Sabat (volum doble).
- XXVI.—Islamisme per D. S. Margoliah, traducció de P. Bergos, volum doble.

Cada volum val DUES pessetes (els volums dobles compten per dos)

Si necessita algun aclariment respecte a n'aquesta o altra de les nostres publicacions, escrigui avui mateix

EDITORIAL CATALANA - Escudellers, 10 bis, etl. - Barcelona

INTENTIONS

Revue mensuelle de littérature, publie notamment des œuvres inédites de: Colette, Valery Larbaud, Paul Morand, Marcel Proust, Jules Romains, Paul Valéry, etc.

DIRECTEUR: PIERRE ANDRE-MAY

Le numéro 2'50 Fr. — — Abonnement: Un an 25 Fr.

Administración: 14, rue de Rome.

PARIS (VIIIème) France.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII — NÚMS. CLXI i CLXII — JUNY I - XVI - 1922

Una política realista

S'ha reunit la Conferència Nacional Catalana. Gent de tot arreu de Catalunya ha col·laborat en una obra de clarificació, d'estructuració. L'intent d'apuntar en unes conclusions la pura doctrina nacionalista ha reeixit, i res pot satisfer-nos tant com aquesta actitud intel·ligent dels nostres patriotes.

Mai com ara era tan precisa l'aplicació d'una llum filosòfica que aclarís i desfés la barreja que pudreix el nacionalisme català. Una política realista, una política de sinceritat, era del tot necessària. Creiem que, per sort, la Conferència Nacional n'ha estat el primer gran pas. Mai més d'ara en avant podrà confondre's el nacionalisme i el regionalisme, mai més ens enganyarem ni alçarem utopies al damunt d'aquest engany.

Amb la Conferència s'ha clos un primer període de la història del nostre moviment renaixentista. Temps a venir, quan desapaixonadament s'observi el panorama d'aquests darrers anys i la bona intenció sigui presa com un important element de judici, podrà mesurar-se estrictament el que signifiquen Prat de la Riba i la Lliga Regionalista en la nostra història moderna. Ara, no. La millor tàctica és girar la cara a aquella política de convencions i encarar-se humilment i noblement amb el nostre magne problema previ.

La Conferència Nacional Catalana ha senyalat unes conclusions clares i radicals que només poden ésser acceptades per un nacionalista. Un regionalista català, que veu en la grandesa de Catalunya un medi de fer la ple-

nitud d'Espanya, rebutjarà els acords de la Conferència. I així acabarà la nefasta confusió que iniciaren els senyors Prat de la Riba i Duran i Ventosa, que ha dut a la crisi actual del nostre problema.

Aquesta confusió no és més que un seny de la tàctica que el catalanisme ha seguit des dels començos de segle i que ha rebut un cop mortal amb la Conferència: arreplegar gent sigui com sigui, simular una majoria nacionalista, instaurar a correuita una cultura autòctona, aparèixer en fi davant d'Espanya com la única representació autèntica de Catalunya plenament recobrada i conscient de la seva personalitat. La crisi actual no és sinó el trist resultat d'aquesta tàctica. Espanya no s'ha deixat enganyar; només uns catalans ingenus, els més apartats precisament de la Lliga, han edificat sobre aquesta falsa premissa les seves utòpiques volences. Cal reconèixer el fracàs d'aquell procediment. La nota més trista de la Conferència Nacional (la única nota trista, potser) no eren els crits i les imprecacions que uns nacionalistes llançaven als altres. El més trist era aquella esmena on es demanava al Rovira i Virgili que tregués de les conclusions de la seva ponència un paràgraf on s'afirma que Catalunya «no ha arribat a un grau suficientment alt de saturació patriòtica», per creure'l pessimista. Equivocació lamentable! Tot l'optimisme, tota la confiança, totes les esperances que podem posar en un moviment nacionalista han d'ésser a base d'una sinceritat inicial. Hem de reconèixer

que els nacionalistes som a Catalunya una minoria, hem de convenir que falta molt a fer. Si un nacionalista n'és, veritablement, davant d'aquestes manifestacions es mourà. Només una política realista pot salvar Ca-

talunya del seu actual ajupiment. Saludem la Conferència Nacional Catalana com a gloriós inici d'aquesta política.

TOMÁS GARCÉS

Les roses del marquès de Balanzó

«Tres Rosers hi han a la Palestina: el que fa la flor com la neu, albina; el que la fa d'or, que tot ho il·lumina, i l'altra, de sang, rosa purpurina.» Tot just cenyida d'ungida mà pontifical, damunt cabells d'argent, la marquesal corona, el noble — *homo novus* — fet noble per causa de la nobilitat de sa ploma, ens convida a l'exquisit jardí i obsequi ens fa de quinze roses com quinze estels (1).

Ve't aquí un senyor que es proposava, simplement, «exposar a la consideració del lector i ensems a la pròpia les senzilles reflexions que l'antiga, venerable, santa i patriarcal devoció del Rosari li ha inspirat», i es troba que aquestes reflexions li han pres olorosa i rutilant ufana de primavera, i s'en formen tres pomells, pomells d'eterna joventut: les roses blanques, dels Misteris de Goig; vermelles, dels Misteris Dolorosos, i les roses d'or, els Misteris de Glòria triomfals.

Les fulles de cada rosa són una glosa i comentari del divinal pas, en clara i rosada prosa catalana; la flaire que segueix cada rosa és la virtut, la moralitat, l'exemple i lliçó, d'aquella rosa i d'aquell Misteri.

Les virtuts de les roses del goig són: humi-

litat, caritat, pobresa, obediència i glòria de Déu.

Les roses de sang ens ensenyen l'oració, la paciència, l'anorreament, l'amor, el sacrifici.

Les roses esclatants, glorioses, ens parlen de llibertat, de pau, de llum, de triomf, de glòria sempiterna.

Alguns poemes són com poncelles que augmenten la gràcia del ram. Un d'ells, «La comunió de la Verge», és un gran lliri blanc entre les roses.

Diem, diem el Rosari. Passa les denes aquest bon patriarca barceloní. Anem-lo seguint. Els temps són negres. Fa dues centúries un avi seu, patró de mar, un Balanzó, lluitava netejant de morisma les costes catalanes, i sepultà a les ones un navili de pirates, fet d'armes que comença d'ennobrir per reial mercè el llinatge.

Ara bé cal lluitar, que tenim els pirates dins de casa. Armat de fe, il·lustrant l'escut amb el mot *Verax*, l'actual cantor florit bé predicà veritat. Molta feina té encara: que el fer de jardiner és tasca a estones amb la de sembrador. Ell, que vigili el conreu del blat — del blat de la bona doctrina, del blat de juliol. — Rondegen enemics, l'aigua no plou i la cugula creix. Diem, al volt del marquès, el rosari de maig, que la collita de juny sigui granada i plena.

R. RUCABADO

(1) Marquès de Balanzó. Les Quinze Roses. Vol. de 122 pàg. de 17x24. Tipografia Catòlica Casals. Casp, 108. Barcelona, MCMXXII. Preu 5 pessetes. (Coberta amb dibuix a dos colors d'En Dari Vilàs).

El llibre de "L'home del qual es parla"

I. *El llibre.* — Malgrat l'austeritat de l'anònim — heu's aquí el llibre més extraordinari de l'autor que tothom endevina. Hom no coneix, en català, altre llibre menys sensual — ni més roentment, punyentment patriòtic. Tampoc hom té indicis de cap *experiment* operat amb tanta de llealtat envers actors i espectadors. Es una confessió i un triomf múltiple — sobre múltiples coses que els homes eviten porucs. Es encara una dada per una història natural psicològica a fer — un dia de bones i sanitoses severitats.

* * *

II. *La prosa.* — Es altra modalitat de la prosa catalana. Marbrada, continguda, discretament emocional, dominant els mots — d'insuperable castedat. Potser, mica massa conreta, un bell pic en excés sintètica, disciplinàriament laconica — com si fimbrés en tot ella la temença de florir en lirismes. Cada paràgraf és ordenat per la voluntat definitiva d'allunyar fins el més lleu grom d'aquesta voluptat inherent a tota autobiografia — àdhuc en la de varons exemplars. Aquesta prosa castigada, és una lliçó i una prova, així com aquell famós llibre del *Concepte de la Ciència Catalana*, del gran Pujols, eren una prova i una lliçó. No de tothom són compreses aquestes extraordinàries coses catalanes.

* * *

III. *Psicologia.* — Entorn del llibre i penetrant-lo, creuant-lo, peregrinament animant-lo d'una *presència* de dolor profund i mate, *sui generis*, únic — el drama quasi abissal, mica tràgicament satíric de la joventut catalana dels «Anys que es compten a Catalunya des de la Solidaritat als dies de la guerra gran», i d'aquesta època de «La mancança d'una estructuració de vida ben arrelada, les batzegades i els tanteigs de la confusió que regiren la vida de Catalunya des del disset a l'any vint-i-dos...» Els mots que dedica l'autor a aquests temps, són la mateixa carn viva i denunciadora de la veritat reial d'aquells homes joves. Semblen un mirall i una fotografia. Però, ara, aquests temps semblen llagues i remordiments de llagues. Què de bell propici temps misèrrimament llançat! Hi ha la recança d'una disbauxa inútil, erma d'alegresa, estèticament pobre. *L'élite* contaminada de

la inconsciència de la massa! El benestar del excés del diner, condormint les verges energies — com si d'un moment a l'altre degués de descendir fins a les testes el foc del miracle. No és lloc aquest, ni moment, d'analitzar aquest drama de la prometedora juvenesa catalana — suma de precocitats massa prematures i orgia de cerebracions esterilitzadores. Els que en sentien el perill pràctic, foren evitats amb bella cura — d'instint. El que espantava a la joventut era realitzar. D'ací tanta vèrbola que avui no mereix ni l'almoïna d'una gota d'ironia.

* * *

IV. a) Pàg. 36. «Com un acte de fe, jo repetia: viure, contra meditar: aquesta és la salvació.» (Ver és que, durant la guerra, els únics homes del món capaços de meditar, foren els intel·lectuals catalans. En efecte — meditare. Fou l'heroisme portat a la pura, a la desinteressadíssima santedat de la pau moral de l'ànima! Hom no sap si calia més grandesa o més acció — menys diletantisme. Qüestió és aquesta que els anys a venir jutjaran sens apel·lació.) *L'Home del qual es parla*, sent exactament que tot aquell que de la vida en fa un *problema*, és indigne de la vida i de posar problemes — la més artificial de les facultats de l'home. Posar-se cànvidament i seriosa la vida com un problema, condueix a acabar com Otto Weiniger o a la més perfectament sublim de les infecunditats.

b) Per què hi ha èpoques, en la vida dels pobles, en què no existeix dret a perdre's en subtilitzacions pròpies de les decadències. Cert però, que tot creixement extemporàniament o artificialment ràpid o massa sobtat porta, com per manament de la fatalitat, a un estat i clima psíquic d'arribista. No és gentil, però tampoc és de bon ésser, ni durador.

c) Cal insistir, i la història viva de *L'Home del qual es parla* n'és la prova: la catalanització de Catalunya no seguí una evolució-revolució normal: certes perfeccions, com la de lèxic i mètrica de la poesia, foren assolides, com per un indesxiframent inopinat i repentí colapse. I heu's aquí com eixugant excessives energies, *avui*, la poesia catalana sembla ésser en un estat colapsial. I els freturosos catalans amarien-la abans en un punyent i activíssim estat colòidal.

d) Així, ara cal refer; cal reanudar amb sa-

lut i mitjançant altres ironies més profundament gaies i pervenidores — aquell camí que l'embriagament inoportú de minsos triomfs polítics i literaris, vingueren, fora d'hora, a interrompre. Cal retornar a la bona modèstia viril — exemple *L'Home del qual es parla*; — cal revisar amb ànima ferma i serena els reials aventatges de les dites noves valors catalanes en tots ordres; cal evitar, en definitiva i per sempre més, que altres escamots de criatures i petits estols de vells, dificultin la tasca dels homes catalans en veritat actuadors. Es precis que els massips de la cultura catalana callin i estudiïn. Estudiïn molt i en silenci faran seriosa obra de pàtria i de cultura, Tampoc s'els hi exigeix res més, a part pregar-ls-hi que sien amants de les pròpies passions. Passió és com un llibre viu que hom deu de llegir.

e) Cal que els homes hàbilment indiferents en política i cultura deixin el lloc als que volen afirmar; als que, amb més o menys il·lusió, aspiren a herois; als que es neguen a aplaçar i als que, honestament i rics de vida, no temen, i somriuen gràcils davant d'incongruències com la de fer la vida un problema o posar: *primum philosophare, deinde vivere*. En un mot, *L'Home del qual es parla* ve a dir: cal retornar a ésser catalans exigents. No seria aquest el veritable exponent del caràcter normal català — una *exigència* contínua i màxima? Hem viscut, particularment cinc anys, com un poble fantasma — que s'esvaeix de seguida que el cerquen — amb nul·les idees i obres pròpies de fantasma. Cal, com *L'Home del qual es parla*, apendre a «no violar la vida», i, com diu en la pàg. 25, a saver-se fer contemporani dels homes contemporanis.

* * *

V. *La cancel·lació*. — «Estem segurs que col·lectivament no patim la desesperança d'un experiment mal reeixit?» «No podríem deixar l'experiment i confessar les nostres errors?» Heu's aquí les nobles, les clares paraules netes. És aquesta la pura i candent confessió *col·lectiva* del llibre de *L'Home del qual es parla*. És aquesta la viva vàlua boi trascendental de tot un llibre — de l'últim llibre escrit per un català. És aquesta la veu d'alerta, el primer toc d'atenció, el senyalament del punt

més alt de la corva, la primera provatura seriosa, formal, penedida ja, per a cancel·lar un error col·lectiu — que compartit per tots a ningú afecta — que exactament ha durat de la Solidaritat ençà. Devia ésser *altra* la política catalana, i *altres* encara la literatura, la ciència i l'art catalans. Calia conquerir i no comentar. Calia imposar-se i no orfebrar. En lloc d'això, com diu *L'Home del qual es parla* — pàg. 17 — «Els crítics de l'ideal i els impotents de l'ideal visqueren la tragèdia sentimental d'ésser també els crítics de llur esperit i els gaudidors estèrils de llur cos. Crítica i goig sense participació de vida.» El llibre que així emmiralla la realitat, és com la ferma mança de què la juvenesa no ha de retornar a les pobres teories, als dilettantismes propis d'ocioses testes, a confondre ciència amb trist burocratisme mental, a aquelles famoses velles facècies inoperants i eixorques. Què? Adhuc impensadament — *L'Home del qual es parla*, no hauria posat en guàrdia contra tota mena de *complicitats*?

* * *

VI. *La felicitat*. — Amb aquesta terrible i torbadora paraula s'epiloga el llibre de *L'Home del qual es parla*. És que l'autor se sentiria purificat, quiti, lliure dins de llurs contemporanis? O és que els invita a temptar aquesta tràgica experiència insondable per tal de què devinguin més humans, o sia: més accessibles, més humils envers els homes i les coses? Aquesta paraula sense parella, fóra posada, míticament, a la fi del llibre, com un testimoni de superació i de definitiu domini? O potser com la promesa — assegurança d'un retorn als instints seculars garantitzadors de la victòria?

* * *

Però aquest llibre de *L'Home del qual es parla*, ja n'exigeix un altre, que implacablement tanqui aquest cicle d'aixelebrades dilapidacions de l'ànima catalana.

CRISTÒFOR DE DOMÉNEC

20 de juny de 1922

Jules Romain a Barcelona ⁽¹⁾

I.—CATALUNYA I JULES ROMAINS

Avui inaugura l'Institut Francès les seves conferències literàries. Les inaugura portant a la seva càtedra un il·lustre home de lletres que és garantia de l'amistat intel·lectual de França i Catalunya. En poques ocasions podrà repetir-se, tan justament aplicada, la frase banal: «el conferenciant no és una persona desconeguda entre nosaltres.» Ni nosaltres som gent estranya per a ell, ni li oferim l'interès depressiu d'una curiositat ètnica. Així ens trobem, davant d'ell, en el camí millor de la comprensió mútua. Els nostres esperits poden posar-se sincerament en contacte, sense humiliació per cap banda, sense reserves també. Fa dos anys i mig, passà el poeta per Barcelona. Volgué trobar-s'hi en espectador incògnit. L'atenció viva dels nostres homes de lletres no permeté, però, que pogués visitar-nos com un anònim turista. Llegí poemes a l'Ateneu i comentà la pròpia estètica; i ens deixà el record inesborrable d'una amistat sense retòrica.

Ens el conduí fins a casa nostra la seva curiositat profunda per les ciutats originals i potents, com Barcelona. Perquè, com ell la definí, Barcelona és «ciutat» amb intransigència i plenitud; Barcelona s'encamina cap a la «ciutat absoluta». L'impressionà la nostra incipient obra nacional, com aquests rius que ja són rius a dues llegües del punt on brollen. Veié que presideix aquesta obra tant de seny com d'entusiasme; que no res com el nostre esforç s'assembla menys a una temptativa quimèrica; que té sòlids fonaments, d'acord amb la tradició, i no obstant, sense rutina. I sentí això que ja no pot sentir-se en les civilitzacions incoherents: és a dir, que un moble, una terrissa, un tapís i un poema, poden pertànyer a un mateix sistema d'humanitat. Tot això el confirmà en la idea d'ésser els catalans, en els confins, «homes d'Europa»; d'haver guardat sempre el contacte amb l'Europa essencial; d'haver sabut, tot servant la nostra sabor original, no fer «bande à part», durant segles. Car altres peninsulars n'han fet de «bande à part» durant segles o se són abandonats a influències extra-europees. Existeix a Europa, com un pol de salut intel·lectual, que ha pogut canviar de lloc lleugerament, en el camí dels segles. L'agulla de la nostra brúixola indicà sempre, obstinadament, aqueix pol. Mèrit no sense importància, quan pensem en les èpoques de sotmissió, de mort i de vilipendi, i en les forces torbadores que prop de nosaltres s'agitaven amb clams de victòria.

(1) Discurs de presentació de Jules Romain al públic de l'Institut Francès de Barcelona, la nit del 4 de maig 1922.

Sapigué veure el poeta tot això i sapigué adonar-se que el nostre nacionalisme no és una doctrina de catàstrofe; sinó que una cultura elevada i harmònica pot esdevenir, segons nosaltres, de més eficàcia que la més potent artilleria. Si bé l'artilleria, en certs casos, no hi sobraria pas. Som un poble mal conegut, negat, que, sense gust per la violència patriòtica, s'agombola a l'entorn del seu centre espiritual i comprova, amb el contacte de la poesia, la seva raó d'existència. Un poble que renasqué al conjur del verb poètic i que manté la poesia com a flama central de la seva activitat. Sap, doncs, Jules Romain, la gent a qui s'adreça, i sap, per conseqüència, que els seus mots no's perdran inútilment entre nosaltres.

2.—L'UNANIMISME

Però ell és prou modest per a no parlar-nos, com desitjaríem, del seu art i de la seva obra. I, per això, jo gosaré, ara, no exposar-los, ni fer-ne cap crítica, sinó retreure'n els caires, al meu veure, essencials.

Pocs mesos abans de la guerra, aviat farà nou anys, aquell excel·lent esperit que fou M. S. Oliver comentava a «La Vanguardia» la munió d'escoles literàries que venia produint la complicació de la vida moderna.—Cinquanta escoles, en trenta anys, i només a França, en una sola llengua!—exclamava. Conreu artificial de la inquietud—aquí també predicada,—per la sola inquietud. I el nostre Oliver, que també era un conservador escèptic, repetia amb Renan:—Tanta febre, tant afanyar-se per a canviar d'error? Què en restarà de tantes escoles?

En aquell article volander vaig llegir per primera vegada el mot unanimitat, «amb la seva literatura col·lectiva» i el nom august de Jules Romain, «amb les seves proclamacions». D'aquelles cinquanta escoles no n'hi ha rastre apenes. De les poquíssimes que han reeixit, l'unanimitat n'és una. Dels pocs noms que s'han salvat, el de Jules Romain és principal. Els unanimitats han triomfat pel valor individual de cadascú, però també pel contingut de la doctrina que els ajuntava. Es que llur didàctica s'apoiava en una realitat social; és que llur estètica portava íntimes virtuts. I així suraren com a comunitat poètica; i així s'ha extès l'unanimitat, França enllà, per Suïssa i per Anglaterra, fins a l'Escandinàvia.

L'agitació moderna aglomera les criatures humanes. Podia naturalment preveure's una forma d'art que prengués per objecte la vida col·lectiva. Podia preveure's l'artista que posés en una ànima col·lectiva l'interès que posem de costum en una ànima individual. Novetat? Novetat, absolutament, no. Animar com un sol ésser una munió de gent, una nació, un

poble, una ciutat, un cos d'exèrcit—això s'ha fet en tots temps. Però mancava tal volta que aquesta obra poètica s'exercís en forma reflexiva i del tot intencionada. L'home crea sens parar; l'home es reproduïx no sols per generació: l'home pot crear altres homes i agrupacions d'homes. Pot edificar, amb materials abstractes, coses concretes, i bastir-ne construccions tan precises i geomètriques com un temple grec. Pot eliminar els elements individuals i construir éssers ben lluny de les condicions de l'existència personal. Si un hom comprèn, si un hom porta a l'extrem major aquest procediment generador, la consciència artística crearà la vida unànim.

Diu l'unanimista; «Fins ara l'home no havia pres noció dels agrupaments, ni els agrupaments havien assolit aquesta «consciència confusa» que ara ja tenen. Objectem que la psicologia humana ha estat sempre igual. Concedim que, potser, l'home de lletres, el poeta, l'artista, no s'havia proposat mai com a tema únic expressar la vida dels agrupaments. Psicologia nova? No, tampoc; més aviat mètode nou d'observació. Veiem el cas concret de les *Puissances de Paris.* Postula Jules Romains en la introducció: «Il faut que nous connaissions les groupes qui nous englobent non par une observation extérieure, mais par une conscience organique.» Amb aquest esperit emprèn l'ardida tasca. Mira, nota, descriu. Torna a mirar, torna a dibuixar els insòlits models. Són déus informes que palpiten en les entranyes de la ciutat immensa. Ells determinen l'estructura psíquica de la ciutat i els seus moviments, exteriorment incomprendibles. Hi ha una certa novetat en l'aparició d'aquests éssers indòcils, inquietants, formidables com les bèsties de la fàbula i de les primeres edats geològiques. Hi ha sobre tot una novetat semàntica. El llenguatge, aplicat a tals éssers multiformes, pren significacions novelles i es coordina amb una lògica insospitada. I ja el poeta no és espectador, ni descobridor, sinó actor que recull, com un corn marí, la sonoritat unànim i diversa. Jules Romains és, amb tota justícia, el pontífex de la religió unanimita. Només ell s'ajusta a l'esquema bàsic del pensament de l'escola. Només ell posseeix el tom d'esperit que fa sentir els objectes i els subjectes pel caire unànim. Només les seves construccions—ha dit Thibaudet—són, si més no, realitats originals i fortes; només elles donen totalment la impressió d'una obra en que hi col·laboren per parts iguals la intel·ligència, la voluntat i la força.

Per què triomfa l'unanimisme? Fàcil és respondre: Per la mateixa raó que s'aguanten totes les construccions, no edificades en la sorra, sinó en la sòlida realitat. Es a dir: perquè és una forma de l'art etern; perquè s'inspira, prenent per objecte la característica social d'avui, en les línies essencials de l'art clàssic de tots els temps. El seu perill està en el sistema, que porta sovint a una arbitrariedad extra-humana. D'on s'en deriven errors de psicologia i deformacions de la realitat. D'on s'en deriva també l'excés de detalls, fins a diluir-se massa la matèria poètica. Podem

concedir, però, en gràcia a l'obra acomplida, un vot de confiança a l'unanimisme.

3.—LA LÍRICA DE J. ROMAINS

Mes tornem, concretament, a l'art personal de Jules Romains. La seva obra, tan diversa i matisada, s'ha imposat lentament però sòlida. Els crítics millors s'en han meravellat i l'han respectada. Els lectors més atents i sensibles s'hi han acostat amb fervor; s'hi han adherit. Una qualitat excel·leix en tota ella: la seguretat. El nostre poeta podria pendre per lema el vers de Leonardo: «Vogli sempre poter quel que tu debbi.» Sab el que vol, sab el que pot, sab el que deu fer. Mostra, en tota l'obra, la senyoria sobre sí mateix i sobre la pròpia art. Sembla contenir-se sempre per a dominar el tema, perquè no li fugin les idees, per a triar lliurement els mots a cada instant.

La seva art, doncs, és la més oposada a l'art del poeta natural, a l'art de la «paraula viva». Jules Romains no s'abandona mai a la inspiració; ans bé, la regeix sempre. No es deixa dominar mai pels mots, ans bé, els tria i els compon a son albir. És un artífex, un meravellós artífex, amb els millors recursos de l'artificiositat i la mixtificació. Sostenia el nostre Maragall que només en la sinceritat i en l'abandó podia crear el poeta. Jules Romains demostra, pel contrari, que també la mixtificació pot ésser creativa. Pertany la seva lírica a la teoria de l'engany conscient, sistematitzat per medi d'una tècnica àgil i segura. El poeta no és, aquí, un suggestionat, sinó un suggestionador. Així les seves qualitats són masculines: força dionisiaca, energia, joia. Però desconeix les qualitats femenines: la delicadesa i la ternura dels poetes receptors, dels poetes naturals. La virtut d'aquesta lírica és que, regida amb tant imperi, resultés ensems emotiva. La virtut del seu llenguatge és que, per sobrietat i simplicitat, no esdevingués eixut. I aquests mots habituals, triats amb seny, emocionen, no obstant.

Ens emocionen perquè aquestes composicions lliures, sense altres exigències que les del ritme, sense altres convencions que les del llenguatge, tenen el bleix dels éssers vivents. Expressen directament les coses sense usar el símbol, que a voltes és una nosa. Destapen un xic el vel que cobreix les emocions profundes, les emocions sense nom encara. Perquè la imatge no és, per a Jules Romains, un ornament que fabrica l'enginy, sinó el testimoni més immediat de la nostra coneixença. Ni les seves adquisicions de sensibilitat i d'intel·ligència es vesteixen amb llenguatge hermètic. Ans bé, esclaten les visions novelles amb intensitat o amb finor; s'esmussen amb l'aspror dels contactes; perfilen les passions i les idees. La música d'aquests versos—lliures, però regulars—és d'una notació audaciosa; si bé d'una audàcia aplicada pel seny. Es comprèn, en conseqüència, que el seu sentiment poètic i clar de les emocions profundes i obscures,

hagi portat a Jules Romains a la protesta enèrgica contra la psico-anàlisi freudiana. (L'emoció perillava gelar-se dins la fredor d'una clínica.) I es comprèn, d'altra banda, pel seu sentit d'estructura, que l'obra de Jules Romains sia fortament vertrebrada. Fins al punt que sembla es vagi formant en la ment del poeta tan naturalment com la criatura en l'entranya materna. Qui sap si també per aquest camí es vivificarà i actualitzarà la tradició clàssica!

La diversitat de temes li dóna, finalment, valor d'antologia. L'obra de Jules Romains ens ofereix un ric model per a l'estudi dels problemes moderns de la poesia, en la tècnica i en el contingut. Així també en les qualitats diverses de cada recull de poemes. «La Vie Unanime» és afirmació de potència i d'amplitud. Les «Odes», en canvi, són més aviat penetració. «Le Voyage des Amants» és demostració de gràcia, i «Europe» clarividència del cor. «Europe» fou publicat, primer, l'any 1915. De les poquíssimes obres que hagi inspirat la idea de la unitat moral europea, aquesta de Jules Romains és de les més nobles i pures. En plena lluita, la seva obscuritat la salvà de la censura. Era potser la única forma possible, convenient i honrada de protestar aleshores contra la bèlica barbàrie.

4.—EL RIURE DE J. ROMAINS

Si Jules Romains ha tocat amb emoció i sapiència moltes cordes de la lira, també s'ha extès i complagut en els altres genres literaris moderns: teatre i novel·la. I dintre la novel·la, la novel·la còmica. Era natural que l'unanimisme, per la seva universalitat, s'incorporés el riure. El riure esdevenia l'experiment decisiu. L'unanimisme era mort si fracassava rient; si sabia riure, l'unanimisme estava salvat. Celebrem de tot cor aquest triomf. La Ciutat futura fóra insuportable abandonada a la ferotgia dels agrupaments. Per a equilibrar la fretura dels misticismes col·lectius, calia el gai deslliurament del riure, la gaia ciència del riure. El plor és més universal, sens dubte, que la rialla. Però la rialla és més social que el plor. Per a plorar ens isolem i tanquem. En canvi, la gent sospita si és foll aquell que riu tot sol. També el riure més fàcilment s'encomana; entre el públic, en una representació còmica, de teatre o de cinema, sorollosament esclata i àdhuc els més escèptics penetra.

Em sembla almenys curiós remarcar aquest aspecte de l'unanimisme, que pertany sencer a Jules Romains. B. Crémieux ha sostingut una tesi brillant sobre el seu sentiment còmic. Jo em permetré pendre peu d'aquesta tesi de Crémieux, per a exposar els meus punts de mira. El riure de les aglomeracions populars i heterogènies conté moltes impureses. Per a netejar-lo, convé que esdevingui homogeni. I homogeni vol dir que el senti una casta, un ofici, una colla expressament preparada. Així ha operat Jules Romains. Ha creat un riure de colla, de penya; el riure dels «copains». L'autor individual s'ha internat en

l'ànima de la colla; ha esguardat el món amb els ulls de la colla, i el món li ha presentat els seus aspectes múltiples; ha copsat les combinacions mútues dels ulls de la colla, i els resultats d'aquestes combinacions entre els companys i entre la colla i el món. Veieu si n'ha esdevingut de ric l'autor; i si n'hi ha pogut permetre, aquesta riquesa, d'entremaliadures i exuberàncies. Ens apar el déu bàquic menant joiosament la dansa unànim.

Això pel que pertoca als orígens. Quant a les qualitats, quin riure ens ha ensenyat el temperament humà i líric de Jules Romains? El nostre poeta és home d'ulls blaus—aquella blavor de cel, dels primitius flamencs,—però de cara ampla, de fermes línies facials. L'ensomni de l'esguard contrasta amb la duresa del rostre. Però, tot i el contrast, no en resulta un rostre absurd, sinó especialment, particularment harmònic. Així el caràcter del seu sentiment còmic, el qual fluctua entre Flandes i el Mitjorn, abraçant tot el cos de la França eterna. Del cel angèlic i les esbojarrades kermesses del Nord, a la llum, la claredat de perfils i els forts repassos del Sud, mullats en vi vermell.

Primera condició, doncs: un còmic pur. Segona: un còmic «nostre». Tercera: un còmic sense objectius extra-còmics. Volem dir que el còmic de Jules Romains no resulta pueril com cert «humour» britànic, estèrilment aclimatat a casa nostra. Ni és el riure satíric de la desolació íntima que fa un rictus forçat per a no esclatar en plor. Ni és producte tampoc de la banalitat joiosa, que s'engresca amb la pròpia rialla incoherent. Un riure que no amaga agrures pessimistes ni reserves mentals; un riure sense finalitats morals: un riure, en resum, que no res té que veure amb el «ridendo corriguntur mores». Hem dit també un riure «nostre». Es a dir: que pertany a la nostra Europa essencial, la Europa humanista i comprensiva de Rabelais, hoste de Montpeller: senyor de dinades famoses, begudes a dojo, llatí macarrònic i paraules gruixudes. La tradició d'aquest riure arriba fins a les portes de casa nostra, i avui s'expressa per exemple en els ninots d'en Nogués, que mostren el que hi ha d'universal i unànim en el nostre saborós barcelonisme. Jules Romains recull la mateixa tradició, l'embolcalla amb una mica d'ensomni blavis i la refina amb el seu esperit selecte. És optimista natural i relatiu. Vull dir: que no desespera del proïsme, ni hi confia massa. Figurem-nos l'optimisme del doctor Pangloss després del comentari de Voltaire; l'optimisme del doctor Pangloss despulcat de la seva candidesa primitiva per la burla civilitzada de Voltaire. Queda un optimisme més humà, que accepta joiosament la vida i dóna de l'univers una interpretació joiosa. Ni preocupació metafísica, ni grollera resignació a la realitat. Així resulta quan es dilata el pit en plena salut del cos i en ple equilibri de l'ànima. I potser aquesta exultació fèrvida sia l'arma millor—exhaurides tantes experiències—per al triomf de l'esperit sobre la matèria, del lliure albir sobre el determinisme que ens sotja.

Jules Romains, com sap tothom, no està tot sol dins la seva esglèsia. Bells esperits, amb diferències individuals accentuades, l'acompanyen en el culte. Hi ha entre ells, malgrat les diferències, profundes afinitats. No gosaré a dir, perquè fóra inexacte, que ens trobem davant una nova concepció de la poesia. Però sí podem afirmar que, en nom de l'unanimitat, ens han estat ofertes afortunades realitzacions poètiques. Els *Poemes* de Georges Chennevière, les obres diverses de René Arcos i Luc Durtain, les *Elegies* de Duhamel, le *Chant du Désespéré* i el *Livre de l'Amour* de Charles Vildrac: heu's aquí una tria de noms i títols de l'escola. L'obra d'aquests homes és pura i sentida. En el *Paquebot Tenacity* de Charles Vildrac—per exemple—surten, es mouen i passen homes veritables; homes que no defensen cap causa, ni exposen cap estètica, ni són esclaus de cap abstracció tirànica. Passen ben dibuixats i ben definitis, i amb frases senzilles, sense mots rars, ens commouen intensament, purament.

Però el líder popular de l'escola és Duhamel. Ell ha fet accessible al gran públic l'estètica de l'unanimitat. Duhamel, si no els ha conegut prou, coneixerà amb el temps els grans tiratges, cosa que no és probable assolirí Jules Romains; Duhamel és l'amic del gènere humà, optimista malgrat la dolor que és el tema de *Civilisation* i la *Vie des Martyrs*. El seu unanimitat ens porta també—com el de J. Romains en la *Déification*—al culte de la vida interior. No de la vida interior que es nodreix dins les biblioteques i els gabinets d'estudi, sinó de la vida íntima que suscita la contemplació del món. Així som invitats, en la *Possession du Monde*, a l'unió amb la vida quotidiana. Com en el millor Lòpez-Picó nostre, els jocs de la vida quotidiana, els seus espectacles, les seves vicissituds, s'ofereixen al cor que sent i a l'esperit que observa. Virtuts, rostres, caràcters, paisatges: la possessió inestimable és aquesta. No es desfarà, però, la personalitat, en aquest món exterior? No hi esdevindrà borrosa? El sentiment de Duhamel és un xic tèrbol. Ens plau més tost el món dels objectes precisos, de les persones individuals amb llur autonomia inviolable i sencera; ens plau un món de coses concretes i sòlides. Romains, pel contrari, és ultra-clàssic, en el sentit que arriba a suprimir l'individu en tant que artista. Moralment, Duhamel és un cristià perfecte, un home bondadós, un optimista. Renuncia a imaginar que la humanitat pugui ésser d'altra manera. Respecta els obscurs propòsits de la natura. «Totes les coses són en el seu lloc en aquest món, àdhuc el desig patètic d'un món millor.» Així, en la seva art, simplement, sense l'artifici dels símbols, sols busca de fer perceptible el que hi hagi d'espiritual en la realitat; el que hi hagi d'etern en els fets de cada dia; el que hi hagi d'ànima en les coses; el que hi hagi de veritat sota les apariències.

Aquest llenguatge no'ns recorda ja al nostre Maragall? Unanimitat, abans del mot, unanimitat del caràcter de Duhamel, fou Maragall. (I permeteu-me aquesta digressió, en gràcia al fet de germanor espiritual entre França i Catalunya que aquestes conferències representen.) Em refereixo al Maragall dels «Elogis de la Poesia i el Poble», al Maragall de l'«Oda nova a Barcelona» i dels articles on condensava la nostra unanimitat patriòtica. Tots sabem com seguia, el fervorós poeta, la marxa de la Ciutat. Aquesta, marxa amb els ideals inconseguits que floten en l'aire amb els estímuls innumerables que brollen de terra, amb les passions que generen en els nostres pits, amb llur topada i encara amb les catàstrofes que ocasionen. Per ella estava sempre apassionat i sempre serè, i somreia eternit al seu plaer i a la seva dolor. Sempre el trobarem entre la multitud dels seus germans, així en les grans festes, com en els grans dols, acudint a renovar el seu sentit fratern. Ell mateix ha explicat com sentia el deliri triomfal d'ajuntar la seva veu, en una sola aclamació, amb les mil veus de la multitud unànim. Odiava l'egoisme dels que disfruten tancant-se en la fortalesa dels propis murs, sentint a fora passar el dolor, com un riu al peu de la casa. L'horror a la multitud—que algú professà després a Catalunya—era per ell un signe de feblesa moral. Com l'horror a l'espai és un signe de feblesa física. «La societat dels homes—digué—és l'espai de l'esperit Humà.» Jules Romains reconeixerà en aquests mots una anticipada definició moral del seu unanimitat.

No desitjo palesar, recordant aquest fet simpàtic de la nostra història literària, aquella estulta vanagloria dels pobles petits que en tot volen ésser els primers. Vull indicar només com la palpitació universal, l'orientació europea vers uns determinats objectius estètics s'ha expressat també espontàniament a Catalunya. Hi ha un cas, per cert, més concret i anterior al de Maragall, en la literatura unanimitat catalana: Raimond Casellas, primer mestre de la nostra prosa ciutadana d'avui. Tota l'obra literària d'en Casellas té per finalitat expressa, ja del tot intencionada, la vida de les agrupacions, l'estudi i l'expressió dels moviments de les ànimes col·lectives. «Les multituds», posà precisament per títol a una de les seves obres capitals. I l'altra obra que sosté la seva glòria, «Els sots ferèstecs», és per cert una sòlida anticipació, bellament reeixida, de la tendència que, dins l'unanimitat de Jules Romains, ha culminat en «Cromedeyre le Vieil». El protagonista d'aquesta obra de teatre és un esquerp vilatge de Cevennes. El protagonista dels «Sots ferèstecs», Montmany, és, paral·lelament, un vilatge de muntanya, esquerp i dur també, «ferèstec». La lluita s'estableix entre el rector nou, que vol reconstruir la parròquia enrunada, i aquella «gent dels llims», desconfiada, neguitosa i autòctona. L'ànima col·lectiva d'aquella «gent

dels llims», en tots els seus moviments, en totes les seves intencions i replecs, és meravellosament expressada per la prosa artística de Raimond Casellas. I Casellas, com Maragall, moria pels volts de 1910, ja molt vell, quan a París aquest art, que era el seu, tot just començava a batejar-se amb el nom d'unanimisme.

7.—UNA ESCOLA DE POESIA

Jules Romains ha intentat una empresa que tant-de-bo pogués realitzar-se a Catalunya. Amb el seu company de fe, Georges Chennevière, ha fundat la primera «escola de poesia». Teníem escoles de música, de pintura, d'escultura, de totes les altres arts, menys de poesia. Esser poeta suposa possessió d'una tècnica i capacitat d'emoció. I alguns per manca de tècnica no aconsegueixen expressar l'emoció. Ultra aquesta consideració, hi ha verament una tècnica moderna del vers, no sistematitzada encara. Com s'apliquen les regles, com es construeix un vers, com es compon una estrofa, com s'estructura un poema: heu's aquí l'ensenyament d'aquesta escola. Bé ens en caldria una de semblant a Catalunya. L'epidèmia estival dels Jocs Florals produeix milers de poemes, que són la tortura dels jurats i dels crítics. Molts resulten ilegibles perquè manca a llurs autors—no ja la inspiració, que no exigim tant!—sinó la simple coneixença de les regles impersonals de l'ofici i àdhuc de la gramàtica. No tindríem, de segur, més poetes veritables. Però la nostra vida civil milloraria.

8.—UNA ESCOLA DE TEATRE

Jules Romains porta també gran autoritat per a parlar-nos del teatre contemporani. Es, com sabeu, Director del «Vieux Colombier». La fama d'aquesta empresa dramàtica ha arribat fins a nosaltres, com l'esforç més important que s'hagi fet a França després del Teatre lliure d'Antoine. En la immensa esterilitat de l'escena contemporània, sols el Vieux-Colombier representa un intent de puresa intel·lectual. No per als intel·lectuals, sinó per als intel·ligents i sensibles, per a la gent de gust. Jacques Copeau, amb la seva fe taumatúrgica, ha realitzat el magnífic miracle. L'ha coronat el triomf en aquesta reacció contra el teatre fals, contra l'engany, contra la podridura malaltissa. Ha aconseguit assegurar un art sense concessions, vestit amb la pròpia nuesa. Perquè tots sabeu que l'art del *Vieux Colombier* ha consistit simplement en presentar les coses senzilles i senzillament fer-les comprendre. Així prescindint de tot artifici, de tota pretensió i de tota impuresa, ha obtingut un públic d'elements no sofisticats. Jacques Copeau no ha fet de revolucionari, ni s'ha tancat

dins una fórmula. Amb sinceritat ha anat a les obres; ha adoptat davant elles una posició de sensibilitat pura; n'ha renovellat l'aspecte amb llibertat respectuosa. En guasardó li ha estat donada l'originalitat, no al principi, com un reclam, Si s'està elaborant en algun lloc un teatre francès, digne de la seva glòria antiga, aqueix teatre és al Vieux-Colombier. El mateix problema d'un teatre sincer el trobem a Catalunya aguditzat. Veiau, si, en aquest aspecte, ens poden també ésser ben útils els ensenyaments de Jules Romains.

9.—EL CLASSICISME MODERN

Per a acabar. En tot el que portem de segle, una aspiració ens agita de renovació clàssica. Potser, després de França, cap més literatura hi ha a Europa, llevat de la catalana, de tant rica bibliografia, de tan insistent propaganda, a favor del classicisme. Raó, seny, intel·ligència, humanisme, claredat—heu's aquí les nobles banderes, a París i a Barcelona. Estem d'acord en el projecte. Però, com bastirem l'edifici? Els elements materials són escassos. Poquíssims són els pobles avui dia capaços de realitzar una organització clàssica de la vida i de l'ànima modernes. Totes les nacions poden aportar materials a l'edifici; en poden portar de gran valua; però resulten escassíssims els arquitectes. Alguns escriptors parisencs han arribat a sostenir que sols els francesos havien guardat una certa salut moral.

Jules Romains, ben altrament, ha sostingut una tesi, tal volta d'excessiva benevolència envers nosaltres. Creu l'il·lustre poeta que les nostres aspiracions espontànies ens designen com a col·laboradors immediats de la França. «D'altres no'n trobarem—ha dit—enlloc, tan ben dotats com a Catalunya: bon seny, optimisme, gust de la vida. Tenen tot això els catalans, sense l'èmfasi ni la lleugeresa meridionals tan justament odioses pels homes del Nord.» Espera Jules Romains que ajudarem als que actualment, en totes les arts, treballen a Europa per mantenir la lliure respiració de l'esperit; que contribuïrem a dreçar la gran època clàssica que el vuitcents ens ha preparada. En literatura, en art, com en política, cal que al·liem el nostre vigorós particularisme amb un elevat sentiment de la unitat europea. Sabrem assolir-ho? Això depèn de nosaltres. Serveixi'ns d'estímul la confiança d'homes, incapaços d'adulacions, com Jules Romains. I serveixin també humilment les meves paraules per a dirvos, eminent amic, que la intel·ligència catalana s'honora d'anar al costat de la intel·ligència francesa, aquí per vos representada, i cooperar amb ella a la més alta de les humanes conquestes.

JOAN ESTELRICH

El concurs literari de l'Associació Catalana d'Estudiants

LA REVISTA té oberta, sota el títol *Entre la crítica i l'ideal, una enquesta a la qual són cridades totes les joventuts catalanes inèdites.*

Interrompre l'enumeració informativa de les opinions que anem publicant per fer lloc a les obres de creació directa que han estat l'èxit del concurs literari de l'A. C. d'E., ens situarà, potser amb indubtable precisió, entre la crítica i l'ideal.

I constatarem que, en tots els dalers de les joventuts catalanes, hi ha un sentit de participació en l'obra conjunta, una vocació enaltidora del nostre verb i un inici de tradició literària que són ja la prometença d'una sòlida estabilitat en aquests temps que tantes coses nostres es revisionen, s'esmenen o s'esborren.

CANÇÓ DE L'AMOR QUE PASSA

A N. R.

A l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven.
L'una té la trena d'or,
l'altra és bruna i soleiada,
la mes xica du la llum
dels estels a la mirada.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

La primavera ha arribat
i el cel és color de plata.
Els crits dels ocells són curts
i espessos com la pinassa.
La veu de les noies és
ondulant com una flama.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

Si un sospir sembla l'oreig
el cant fa remor d'onada
i l'aire és més fresc i fi
que l'arena de la platja.
Rera el taronger hi ha el mar

i el cant fa remor d'onada.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

Les donzelles van cantant
amb una veu dolça i clara,
la riera s'ha aturat
per escoltar les paraules.
Les noies criden l'amor,
mentre la tarda s'escapa.
Amor passava de llarg
Amor:
rialles i fressa d'ales.

La trena, el llavi, l'esguard
s'encenen sota les branques.
Primavera va dictant
la música i les paraules:
a l'ombra d'un taronger
tres minyonetes cantaven...
Amor, no passis de llarg.
Amor,
posa un bes a cada galta!

CANÇÓ DE GRUMET

A Jaume Maurici.

Ai, mare meva, veiessiu el mar,
ara que hi baten el vent i la pluja!
Ran de coberta s'apaga el fanal
i s'ens esquitxa la cara d'escuma.
Boires endins el navili fa pas,
la vinya verda no es lluca.

Adéu-siau, feixes vora del mar,
adéu-siau, el xipré i l'olivera.
Sant Têm ens guardi de l'aigua i del llamp,

mentre s'esqueixen els pals i les veles.
Vell timoner, qui pogués berenar
sota la fina pineda.

Que boti l'ona i es perdi el velam
i el vent llisquent esgarrapi el cordatge!
Prou coneixem el perill de la mar,
altres tempestes havíem tastades.
Mes, qui tingué un caliu abrandat
prop de la taula parada!

TOMÁS GARCÉS

SONET DE LA LLUNA D'ABRIL

La lluna ara ha florit, santa naixença
d'aquesta flor d'esguard tan compassiu,
que a voltes està sèria com qui pensa,
i a voltes està roja com qui riu.

La lluna ara ha florit, i sa faç blanca
regalant diamants de serení
ha saltat cautelosa per la tanca
que abraça el meu jardí.

I ha desclòs a petons clavells i roses
i s'ha ajegut pel caminal d'argent
i sota el seu esguard totes les coses

del jardí s'han omplert d'encantament.
En anar-se'n, el brollador polit
li ha donat, argentí, la bona nit.

PERE BENAVENT

EL RENTADOR

A n'Octavi Saltor.

Si al rentador les dones de la vila
baten el picador rítmicament
i el savó esmunyedís com una anguila
embauma la bugada i flaira al vent.

Per la veu d'una noia que refila
del cor de les comares cal esment,
quan en trencar-se el cant, com vas d'argila,
l'anècdota s'és feta sagrament.

Carreters rituals hi fan parada,
flamejant cada braç dins llur mirada,
mentres xiulen davant l'abeurador...

El rentadô és un claustre: té porxada,
i, de la xerrameca escabellada,
en símbol, el bell mig un brollador.

EL REC DEL MOLÍ

A En Salvador Dalí.

Del salt de la resclosa, resignades,
el rec mena ses aigües al molí,
sota tàlem de branques desmaiades
o l'arcada de pedra d'un camí.

Atravessa les hortes virolades
de fruit assaonat o primerenc,
du per companys fidels dos margenades
i un corriol escardalenc.

Arriba a un mur, i en lloc de penjarelles
de tàperes, veu llances i gonelles
que d'un pont llevadís li fan esment.

S'acomiada, abans d'entrâ al martiri,
del corriol, el marge, un peix i un lliri.
I lleva la farina del forment.

C. FAGES DE CLIMENT

ELOGI DE L'AMISTAT

A En Tomàs Roig i Llop.

Perquè ma vida ja la maduresa
del seny i els anys coneix, i encara és pura;
perquè ha esfullat ses flors l'adolescència
als meus peus, fent la via d'alerosa;
perquè la joventut des de la llinda
de son palau, rebent-me falaguera,
m'ha dat possessió del seu reialme
(d'un Paradís pagana prometença),
lloaré avui la mà que em conduïa
durant l'incert i neguitós viatge,
quan l'ànima, novícia de desitjos,
era trèmola i balba, com l'albada
en els jorns hivernals, que lluu amb temença;
i així, inexpert, mon esperit fulgia.

Enaltiré la jova companyia
amb què el destí daurava ma sendera;
que en mirar un estel hi endevinava
emmirallada la més lleu fretura;
que amb son braç dolçament em sostenia
quan el meu cos traïa sa feblesa;
que si es desenfrenava una pruija
a dintre meu, ben tost la domenyava;
i quals paraules fortes i serenes,
fetes suaus per una amor suprema,
em foren un conhort sempre infal·lible,
oh amic, qual millor repte era el silenci!

Com a ta vora ardit esdevenia!
puix aquell flam que dintre teu celaves
m'encomanava sa xardor augusta
i ma pòquesa apareixia forta.
Ara que els dies s'han endut el núvol

que ens allunyava un xic, amb la mesura
de ma ignorància i de ta bonhomia,
t'estimo més que mai, amic de l'ànima,
i un cant d'enyor i lloa per tu treno.

Com missatger de divinal volença
que amb amor volgués veure altificada
la meva ànima simple, tu venies
a mon costat, silentament; semblava'm
que prop meu ja t'havia tingut sempre
i ni tan sols un mot coral vaig dir-te.
A ton redós, amb cura vigilanta,
amanyagaves mos desigs més nobles,
però — sever i delicat — banies
de dintre meu la cobejança impura.
Per virtut de ton gest i ta paraula
gaiament se m'obria tota cosa,
que a mon esguard de tot el feies digne
fins a mostrar-me nua la Bellesa.

Oh, l'amic! Si ton gaudi perdurable
no fou, és que la Mort m'el defenia.
Tan bo i generós a mi et donares
que un cop fui arribat a la joventut
deixares la tutela afectuosa:
— silent, com en venir, vares anar-te'n.
Perquè fins ara no he capít ta vàlua,
jo, per fer ta memòria immarcessible,
esmento avui aquell companyonatge
que em sigué dat fruir, i dic el mèrit
d'aquella amor sense interès, per gràcia
de l'Amistat, que s'encarnà en ton ésser.

OCTAVI SALTOR.

AL CAMP DE TARRAGONA

Gent del camp, gent del llamp.

Hereu de la mar blava escumejanta
que t'omple de perfums i et besa els peus
i amb veus de bronze estramps de guerra et
[canta
i oreja amb el llebeig els teus conreus,
abrandà amb foc d'amor tots els fills teus.

El sol fecund amb raigs daurats t'abriga
fendint sa llum ton ample firmament
i et posa ensems brins d'or a cada espiga
i a cada gota d'aigua del torrent
t'hi fa brillà un diamant i un xic d'argent.

Els cingles te contempen cara a cara
i et miren les carenes dels serrats;
ton cel rogent de posta amb foc s'amara
i encén a les roselles dels sembrats
com llavis de tes filles ensagnats.

Et mig-parteix, t'encisa i acarona
com glavi, goja i mare, el Francolí,
que mentre va atançant-se a Tarragona
per entre avellanars i algun molí
recorda el cant d'en Pere Gallerí.

Ton sol tot l'any esmalten oliveres
— de fruit bell com les nines d'ulls d'infant —
on canten rossinyols i cadernereres
i vinyes tens quals vi escumejant
enlaira l'esperit i fa el cor gran.

Tos ametllers florits, la marinada
els mou i en fa sortir mil papellons
que emprenen per l'espai curta volada
caient com la nevada a borrallons
i son menjar d'ovelles i moixons.

I tens per mirador de la contrada,
com braç d'antic tità ferm i ennoblit,
el fort cloquer de Reus, de tanta alçada,
que sembla conversar durant la nit
amb els estels que poblen l'infinit.

I serves per record de tes grandeses
la vella Tarragona dels romans
que dorm extasiada amb les dolceses
del mar, que treu mil llegendaris cants
dels ponts i les muralles dels voltants.

Ton vent Seré, que ve de parts llunyanes
sonant sos corns de tons agegantats,
allarga el remoreig de les fontanes
i fa acimbellà als arbres platejats
que l'aigua del barranc té emmirallats.

I en retrunyir al pit de tes donzelles,
ensems que esgarrifança els dona ardor
i eixampla el front tan clar de totes elles
aletejant amb càntic brunzidor
llurs cabelleres d'aire temptador.

I treu del firmament la nuvolada
deixant després el cel més blau i pur;
s'emporta el fullam sec de la brancada
i l'arrecera a l'ombra d'algun mur
on forma dels captaires el jaç llur.

Mes si el Seré és brunzent, la Tramuntana
bramula encar més forta i més potent:
d'una esbranzida els arbres de la plana
els vincla, esquinsa i llança amb ardiment,
i els arrossega amb fúria al llarg torrent.

Aparta al vent Garbí d'un colp de tralla,
trepitja amb sos corcers al fer Mestral,
ofega el vent Salou que mai no calla
i fins mata al Llevant amb la destrat
que empunya com si fos ceptre reial.

I mou d'un sol sotrac tot Catalunya
portant un aire nou de llibertat
i empeny al bergantí que se t'allunya
per eixamplar el món de ton estat,
talment com el rei Jaume en temps passat.

Pro més fort que el Seré i la Tramuntana
tens els Xiquets de Valls, valents i ardits,
que aixequen amb brahò una torre humana
o eleven uns pilans alts i fornits
al só de redoblants, gralles i crits.

Oh Camp de Tarragona, nostre pare!
fes creixé en cada fill un ver amant
d'aquesta Catalunya que ens és mare
i enfront de l'opressor està lluitant
perquè esdevingui lliure, iorta i gran.

R. BLASI I RABASSA

L'amor de la fugacitat

Ens hem passat mitja vida malparlant de romanticisme i, si Déu vol, ens hi passarem l'altra mitja, però el cas és que aquesta serà una historieta romàntica, i si no ho és, almenys ho semblarà.

Es la història de l'amor i el desamor d'Enric. I la història de l'amor de Teresa, perquè ella no va pas desenamorar-se.

Enric era un noi diferent dels altres. No jugava tant i s'encantava més. Ja de petit hom el podia haver vist embadalit contemplant, a través l'ample finestral esbatenat de l'escola — aquella escola de Girona encastellada com un Capitoli, — les postes sangonoses i moratades que s'ajassaven sobre l'or tardoral de la Devesa. I després li quedava una impressió de llunyania a la mirada, és a dir, que mirava les altres coses indecisament, però que hom veia que n'havia mirades de molt ben mirades. Tot plegat, que li entraven les coses pels ulls, i això deu venir a ser, sembla, una predisposició fisiològica per l' enamorament — si no fos que a això de l' enamorament no li calen predisposicions.

No fem massa psicologia d'infant i anem al temps que l'Enric estudià a l'Institut. Els primers anys no són massa necessaris a ser retrets; diguem només que ara, fora d'estudi, ja no mirava postes, però que avançava l'hora d'anar a l'Institut, sobretot a les tardes, per a contemplar immòbilment la façana assolejada de la Catedral, daurada com una custòdia.

I, descripció per descripció, expliquem l'ambient bellíssim que envolta la vida d'un estudiant a Girona en el quart any del seu batxillerat, aquell quart any on començà l'amor.

Al quart any us fan estudiar retòrica, francès, història universal i àlgebra. La retòrica us encomana una pompa en el desig de parlar; per a posar damunt la pompa un ritme, el francès us deixarà tota una corrua d'alexandrins; la història universal, sobretot si és il·lustrada, us encomanarà unes ganes irresistibles de veure món, que en un estudiant, és clar, es tradueixen en unes ganes irresistibles de fer campana; i l'àlgebra us posarà, sobre la sospitada vida futura, una certesa d'èxit, com una equació de voluntat.

Aquest és el panorama d'ànima endins, d'un estudiant de quart any de batxillerat a Girona. El panorama extern són una Devesa exuberant i pròxima, un castell mig derruït sobre una vall roja de sang i de pagania, uns

entreforcs de rius quiets i clars on s'hi emmiren verticalment les cases i les malinconiés, unes Pedreres esquerpes, uns carrers pendents amb torres medievals a cada cantonada, una Catedral majestuosíssima i un joc de teulades enamorador.

Només cal, en mig d'això, que caigui la fruita madura d'un amor. I a l'Enric, que ja tenia tot això, la fruita d'amor va caure-li.

En les històries universals d'Institut — que, és clar, són *ad usum Delphini* — no solen detallar-s'hi massa, que diguéssim, els idilis de reis i cortisanes. Però hom endevina, en mig de la insinuació, i s'els imagina, els velluts sensuals de les cambres, les vastes soledats de fora els castells i les vastes escalfors de dintre els castells i les galanteries polidament intel·ligents i refinades. I com que l'Institut de Girona és en mig de cases com castells i d'esglésies centenàries, que sembla, tot plegat, un tros d'Edat mitjana reçagada, posat que un hi és al mig, hom sent fonament aquell romanticisme que deixa la plasticitat històrica i una mena d'emparentament sentimental amb tota gent i tota cosa aventurera o bella i allunyada.

Vora la Catedral hi ha un convent d'una arquitectura dolçament robusta i austerament proporcionada, acurrucat femeninament sota el campanar dominador i altívol. Es en aquest convent on descabdella la seva gràcia ràpida en el caminar i lenta en la mirada, Teresa, la col·legiala.

Heu's aquí com un estudiant pot ser una enyorança de cavaller i una noia una enyorança de castellana.

Veure per primera vegada la bella amor que us corprèn, entre la facilitat mundana i de carrer d'ara, podent-vos-hi posar al costat sense masses preparacions, i amb la sensació d'una coneixença de bellesa en un moment acomplida, és una cosa gens bonica. Però veure per primera vegada la bella amor que us corprèn, rera una gelosia, mig com una realitat, mig com una ombra, difosa d'imprecisió, turgent d'esperances, que la sabeu sense saber-la, que us deixa tota la recança de l'atzar i tota l'esperança del retorn, i que us deixa tanta de melangia per la gràcia fugitiva i tant de conhort per la gràcia endevinada... Amb el desig de trobar-la i amb la sensació de què el trobar-la no és una facilitat, sinó

una lluita de la vostra arbitrarietat amb la fatalitat del món... Haver-la vista, i no haver-la vista, a la manera antiga, amb un enyor vast de possessió i de repòs, com una visió de platja; això, oh, sí! això és una cosa bellíssima i inefable.

Així, doncs, fou vista per primera vegada Teresa, la col·legiala, per l'Enric, d'una manera tan balba a la possessió que ell no tenia ni la presó del nom.

No eren massa sovintejadors, per a les col·legiales, les sortides del convent, però, al sortir-ne, per força, havien de passar davant l'Institut, per un carrer tan estret, que dues persones posant-s'hi tocant d'esquena una cada paret de carrer podien, estirant els braços, donar-se les mans. I els estudiants, per cada noia que passava, així ho feien. I les noies no tenien més remei que passar sota aquells arcs espontanis. De vegades els encreuaments de braços s'allargaven tant, que allò semblava una cosa fonda, com un carreró de piràmide.

L'Enric cal dir que mai prenia part en aquests esplais, però tampoc mai en malparlava, sinó que de vegades i tot s'hi embadallia. Ell va ser el que un dia digué que semblaven un carreró de piràmide. Teresa, un dia, en acabar de passar mig ajupida sota la garlanda de braços, i a l'aixecar de nou el cap amb una riälla esverada, topà amb la mirada penetradora de l'Enric. I del fet de creuar-se llurs mirades, ella parà de riure... «Aquest deu ser molt tocat i posat», va pensar. «Deu ser dels primers. Deurà arribar a doctor, tiri per on tiri.» I tot passant va dir-li: «Vostè m'agrada perquè no ens mareja.» — «Oh!, jo voldria ser com els altres», respongué ell. «Apa, noi, que ja l'has fetal!», digueren els altres estudiants en cridòria. A ella això semblà plaure-li i tornà a riure caminant de costat per mirar enrera. Ell va fer una riälla trista, que allò li semblava un timbalejar d'escàndol i d'insolència, però no va queixar-se'n.

I la foguera de l'amor anà abrandant-se.

Enric no era un estudiant aturat, pagesàs, d'aquells que no es belluguen ni mcuen enrenou per la poca gràcia que hi tindrien, sinó l'estudiant de seny i l'estudiant romàntic alhora, el mestre, el millor. Per això els altres l'estimaven i tenien una secreta alegria en el coneixement del seu amor. Ara ja cap estudiant s'atreviria a dir res a la Teresa, com no fos parlar-li d'ell.

L'Enric tenia una predisposició pels epigrames, tant, que li sortien parlant. Un dia que Teresa passava amb un ramet de roses al pit, improvisà ràpidament aquests versos:

*Són vós, oh dona! que us guarniu de flòs?
O són les flors que s'han guarnit de vós?*

El premi foren les roses donades amb decisió. L'epigrama va fer forrolla; cada noi el deia i redeia cent cops en un dia. Algun que altre s'el va fer passar per seu i el signava nava i tot en els vanos; fins algunes amigues varen mostrar-se els vanos amb els mateixos versos i amb firmes diferents.

Del fet de dir-se ella Teresa, tots els estudiants ja li deien: Teresa, la Ben Plantada. Com que no era gironina, sinó de la costa, l'Enric va corretgir: Teresa, la Ben Trasplantada. Els estudiants anaren endevinant l'habitual camí d'ella i a l'endemà en tot ell a les parets hi havia un devassall d'inscripcions: «Teresa, la Ben Trasplantada»; «Teresa, la Ben Trasplantada»..., com en el bosc de Marcolfa.

Un dia de pluja, ella va sortir una mica clandestinament del convent — com ha de ser monòton un dia de pluja dintre un convent — i després del fàcil encontre, el camí d'aquell dia va desviar-se una mica del camí habitual.

Teresa era de la mar. Hom sap la semblança de la pluja i de la mar. Una i altra donen aquella sensació de frescor i de cosa nova. Hom sap també el desig amb què és estimada la mar pels que no l'han vista gaire. Hom pot pensar, doncs, el fervor amb què l'Enric havia d'estimar a aquella noia, que era com un avançament del mar. Les paraules eren instintives, i per fer l'elogi d'ella ell feia l'elogi del mar i ella endevinava secretament la semblança. Ell feia l'elogi de la mar..., d'aquella mar que perfila les coses que hi són a la vora, que les fa néixer, que les fa lluentes, que gonfla i esbandeix els núvols, que volta d'una densitat de claror líquida les muntanyes, que donen una fortalesa d'individualitat perquè hom veu al seu voltant que cada cosa és ben bé una cosa, neta, fina, personal. Ella elogiava l'elogi del mar. Entre la pluja, la seva veu era com les cançonetes d'octossílabs en mig d'un tou d'endecassílabs lliures — tal com estila en Guimerà en els seus drames en vers.—No hi hagué pas un diluïment de petons, però després, quan la pluja fou esclarida, vorejant els bassals, miraven en ells, i com que s'hi emmirallaven els plàtans altíssims i es veia el cel tan fosc, s'els encomanava una sensació de vèrtig que els feia acostar dolçament l'un amb l'altra.

I després d'un rosari breu d'idilis, vingueren les vacances, amb tot el repòs ordenador de sensacions passades que porten les vacances.

I altra vegada els estudis; i altra vegada un altre curs de batxillerat, que ara va ser el cinquè, el del desencant i de la fallida. Totes les belles sensacions del quart curs són girades com una mitja en el cinquè. La bella retòrica, la múltiple història, el correcte fran-

cès, l'àlgebra equànime, que són les agradables assignatures del curs passat, han de fer lloc a una col·lecció d'assignatures molt noves però també molt repulsives: allí hi haurà la física que, sobretot en els capítols de l'electricitat, sembla una amenaça de mort i un no gosa girar full de por de pendre mal; allí hi haurà també la psicologia amb tota la rècula de filòsofs i, en mig de la rècula, amb els que diuen que l'amor no és un sentiment sinó una sensació — quin desencant! — allí la bella bellugadissa de les figures de la història universal, amb la seva indumentària opulent, es despullaran en les làmines ensangnantades de la fisiologia; les belles cançons de la retòrica es tornaran les enfàtiques i pesades cantarelles de la lògica:

Terminus esto triplex: medius, majorque, minorque...

això és, per dir que aquell aire propici a l'enamorament, que emmarca el quart any del batxillerat, en el quint ja no hi és.

Enric i Teresa, és clar, renuaren, ara amb una mica més de desvergonyiment, les seves passejades d'antany. Però així com en les altres Enric al costat de Teresa sentia una mena d'afogament de la seva personalitat d'ella, i sense esforç feia abstracció de tot sinó d'ella, que era volguda tal com era, amb la creença encegada de pensar-la font de tota gràcia de gest i de paraula, ara ja no.

Les emocions més espaiades, els aturs en el parlar, van deixar a l'Enric temps de sobres a la meditació i a fer-se una mica reflexiu l'amor. Ella ja no era volguda tal com era, sinó que ell la volia acostar a una mena de dona ideal que s'havia forjat. I aquesta voluntat era traduïda en una sèrie de comandaments que a la pobra noia se li havien de fer pesats.

— «Mira, amb el pentinat amb cua no m'agrades. Demà te l'has de canviar...» «Aquestes mitges que portes són massa tupides. Cal que t'en compris unes de més transparents, i si pot ser de color de plom, millor.»

I menys mal si a ell no se li ocorria impossible la coordinació d'ella amb l'ideal presentit, que llavors l'Enric demostrava un fervor de crítica física que enamorava:

— «Trobo que camines fent els passos massa llargs.» «Ai, noia, et tires molt endavant i encongeixes molt les espatlles...» «Mai sabs com posar els braços...»

Teresa, que dit sigui de pas i en elogi d'ella, caminava d'una manera arquitecturada i vinculava només suaument el coll, com un desmai, i que els braços li feien tan poca nosa — val a dir — com a la Venus de Milo, s'ho prenien tot això mig en broma i li deia: «Ai, noi, que ets maniàtic.»

De la crítica d'ella, l'Enric va passar a l'auto-crítica. Ja tothom sap que el festejar té un caire de relativa hilaritat i que de por de passar aquest gual, molts es queden solters. I tothom sap també que aquesta hilaritat arriba a prolongar-se fins el mateix casament, que per això molts casaments es fan a la matinada. Però l'Enric s'hi va encaparrar més que tothom, i ai! que em miren, ai! que no em miren, la qüestió fou que així com hi ha casats que després d'haver-se mirat massa la dona ja no hi gosen sortir de bracet, ell, que encara no tenia una realitat de muller, sinó només una insegura donzella com una esperança, ja no va mai més acompanyar-la.

Aquest sentit de la ironia li va anar prenent major irritabilitat del fet d'haver llegit les *Auques i ventalls*, d'En Josep Carner, que són uns versos que farien enamorar si no fos que a l'hora de la feina fan l'ullet, com si diguéssim. I també del fet d'haver canviat, en les seves caminades, l'escenari versallesc i fastuós de la Devesa, per les dreces realistes, convalescents i desproporcionades de les «Pedreres». Les «Pedreres» són unes muntanyes força urbanes, no perquè siguin molt urbanitzades, sinó perquè són molt a la vora de la ciutat; el seu accés és arran d'un quarter entre cavalls encabridats i jardins del general; la seva topografia, camps iguals i repetits, esplai del botiguer que no estiueja; el seu horitzó, una muralla i una fortalesa desfeta; els seus figurins, capellans carlins de missa de dotze; el seu record, passejades cohibides de nen d'estudi; la seva flora, escardots; la seva fauna, algun cent peus sota les pedres, o alguna altra bestiola d'aquestes tan resseques que semblen fetes amb branilles. A les «Pedreres», doncs, tot hi és encongit; res serà en elles propici a aquest gran esplai del cor i aquest heroisme de la vida, que és el casar-se. Si a Teresa li diuen que els *Auques i Ventalls* i les «Pedreres» tenen molt la culpa de què l'amor d'Enric no reeixís, no ho entendrà; jo he fet tot el possible per a què els altres ho entenguessin.

L'amor no va rompre's, va decandir-se i aprimar-se — com un riu que caminés enrera. Hi va haver, doncs, molt llarga melangia, que també va anar aprimant-se... Ell ni ella no ho contaven mai. Ella perquè li venien les llàgrimes als ulls. Ell perquè era una cosa de molt mal contar, que tenia molts matisos i molt poc argument.

Qualsevol dia, però, es trobaran tu per tu i, sense reconvençió, acabaran per casar-se.

JOAN BADIA

Aportacions

(Del llibre «Joaquim Vayreda», monografia de Rafael Benet, publicada per la Junta Municipal d'Exposicions)

Els quadros de gènere. — Vayreda, en aquesta època, rodejat dels amics, pinta, entre altres, el seu quadro *La tarda del Divendres Sant a Olot* i alguns retrats, aquests darrers, influïts, en més o menys, per la pintura d'En Caba. *La tarda del Divendres Sant a Olot* és d'un realisme molt sobri, potser amb alguns contactes amb la pintura de Rosales. Aquest quadro tingué un cert èxit a Madrid, on fou exposat en l'Exposició Nacional de 1871, essent proposat per una medalla i adquirit més tard pel que aleshores era rei d'Espanya don Amadeu de Savoia (1).

El mateix any, emprèn el seu primer viatge per Espanya, passant una temporada a Madrid (2), en qual Museu — diu en Vayreda en la seva lletra autobiogràfica — vaig estudiar els nostres clàssics. A Madrid va contraure amistat amb alguns artistes «visitant llurs estudis i admirant llurs obres». De retorn a Olot emprèn amb nou alè la seva feina i entre altres quadros pinta *Les primeres calces*, que es va exposar a Barcelona i a París. *Les primeres calces* és un quadro de petit gènere, saborós, germà de *La tarda del Divendres Sant a Olot*, però amb les figures molt més mogudes, i pintat amb un ofici més desembraçat. Dintre l'ària de *La tarda del Divendres Sant a Olot* havem de situar-hi la *Lliçó de cant pla* del Museu de Girona, d'un realisme courbetià i d'una color sucosa i profunda; els tons negres de la cadira són admirables.

Quan En Vayreda pinta figura, generalment no té l'elegància del paisatgista, però les seves figures estan bé, malgrat la manca del joïós revestiment característic dels paisatges. Allà on el líric sembla insinuar-se en la pintura de gènere, és en *Les primeres calces*. El líric fortunysià de les aquarel·les del 73 al 77, i de les pintures a l'oli del Museu de Barcelona, *Missa d'Eixida* i *Dinar de funeral* i que segurament podem datar — uns anys abans uns anys després — dintre aquest espai de temps en què, sortosament, estan datades algunes d'aquestes aquarel·les.

El fortunysisme coexisteix amb En Vayre-

da paisatgista llarg temps. L'artista olotí és un home fàcilment impressionable, s'inquieta per les recerques dels artistes en boga, però fins dintre d'aquestes influències d'època, la seva obra és sempre personal. En Vayreda no té en aquestes obres fortunysianes el virtuosisme del pintor de *La Vicarà*, les seves pintures són menys trucades que les d'En Fortuny, la tècnica del pintor olotí és per natural més sòbria, més quieta dintre la fuga, més mate. Aquesta tònica mate del fortunysisme d'En Vayreda és filla del seu tamís sumament aristocràtic, aristocràcia biològica que suavitzava tantes influències com el paisatge directe, i en la qual rau la més intensa originalitat del pintor Vayreda. Aquesta mateixa condició del pintor olotí fa que en realitzar els seus dibuixos de gènere, que hom diria influïts del nostre gran costumista En Tomàs Padró, tinguin una semblança directa amb la font en què begué, segurament, el dibuixant barceloní, siguin més semblants a Daumier pel seu *esprit* i a Gavarni per la seva finor.

Si el nostre artista hagués sovintejat més l'estudi de la figura, hauria estat també un gran mestre dintre el gènere. Moltes de les figures pintades per En Vayreda estan millor que alguns paisatges que li havien donat fama; poden no tenir algunes vegades la gràcia d'aquests paisatges, però són sempre fetes amb traça de pintor.

S'ha parlat massa, en esmentar En Vayreda, dels seus camps de fajol en flor, i tota la literatura s'ha abocat damunt d'aquest caire del pintor.

En Vayreda és molt divers, i per estimar-lo cal estudiar-lo a través de totes les seves etapes, a través de tots els seus gèneres. Cal no oblidar aquestes etapes, un xic menyspreades pels esperits simplistes, cal amar la humana complexitat del pintor En Joaquim Vayreda.

París: El mestratge de Corot i de l'escola de Barbizon. — Pel juny de l'any 1871 (1) En Joaquim emprèn el primer viatge a París, resolt a romandre-hi una temporada llarga, però una vegada en la gran ciutat, malgrat l'entusiasme que sent per ella i pels pintors francesos, retorna ben aviat a Olot: sent por de la solitud, la manca de companyonia li fa créixer totes les aprensions. La por de morir lluny de la llar l'amarga i l'enyorança s'apoderà d'ell.

(1) JOAQUIM VAYREDA: *Lletra autobiogràfica*. Si bé en aquesta es diu que aquest quadro fou adquirit pel Rei Amadeu, En Francesc Vayreda i Carrera, ens mostrava els seus dubtes, sobre aquesta real adquisició, puig li semblava recordar que solament hi havien hagut alguns tractes.

(2) Posteriorment En Joaquim Vayreda, havia estat a Madrid, una altra vegada.

(1) Aquesta data ha estat fixada per En Josep Saderra.

Així, doncs, el temps que havia decidit passar a la capital de França s'escursa i amb prou feines si va romandre-hi dos mesos. A París, En Vayreda fa tractes amb un marxant (1), el nom del qual desconeixem. Aquest marxant li encarregà algunes aquarel·les que En Vayreda pintará, el destí de les quals ens és difícil de conèixer.

Aquesta estada a París va trasbalsar el pintor (2); l'estudi de la pintura moderna francesa i, sobretot, l'estudi dels paisatgistes, delimitaren les seves conviccions artístiques.

El pintor olotí des d'aquesta hora esdevingué més simple, oblidant els darrers prejudicis del *composicionisme* que encara li restaven. El lirisme naturalista de Corot i el naturalisme rústec de l'Escola de Barbizon l'humanitzaren. Corot, Teodor Rousseau i Daubigny li ensenyaren d'estimar el paisatge d'una manera espiritual, per la seva pròpia valor. El que Corot i els amics de Barbizon estimaven era també el seu amor. Ell, com Corot, estima el camp i si no l'havia sabut veure tan humà com ell, era perquè encara alenaven en la seva imaginació certs accents convencionals, que li tornaven la visió una mica escenogràfica. Ell, com Teodor Rousseau i els seus seguidors, viu també a ple camp; si els amics de Barbizon sojornen a un extrem del bosc de Fontainebleau, en el petit poble de Barbizon, ell viu a Olot, on la naturalesa és com un jardí intel·ligent però sense artifici.

El rústec Millet amb els seus pagesos i pastors embrutits de romanticisme féu també vibrar les cordes de la seva sensibilitat. Els dramàtics espectacles de la naturalesa i dels homes, pintats per En Millet, l'impressionaren amb força.

La seva fam i sed de síntesi i de profunditat s'excitava encara més davant de les humanes síntesis dels grans mestres de Barbizon. I com Rousseau, deia *que sols el conjunt acaba una pintura*. Retornat a la terra, la seva paleta s'humanitzà; per ell, els verds tenen una tendror nova, el lirisme de l'aire juga en les seves teles i els cels són transparents i profunds.

El misteri de les matinades rosa feia somniar la seva ànima; com Corot veu com les flors es desclouen i oïx els refilets dels ocells. Sent els raigs del sol travessar ensunyats la densitat de l'atmosfera. Veu el camí que es perd dintre del bosc per on passa una figura.

La guerra i l'exili: l'amor. — Però En Vayreda portava en ell aquella duplicitat d'esperit que si el féu més gran com a home, potser més d'una vegada l'empetití com a pintor. En

Joaquim calia que seguís la ruta traçada pel destí a la família patricial. Si el seu pare fou alcalde, a ell tocava també ésser regidor; calia que En Joaquim regís els destins de la vila. En primer de febrer de 1872 (1) prengué possessió del càrrec del primer Tinent d'alcalde i va cessar el dia 2 de maig del mateix any en virtut d'una ordre del Governador de Girona, quan la insurrecció carlista, per considerar-lo suspecte.

La família Vayreda era, com sabem, de tradició llegitimista. A desgrat de la seva fredor, concorregué a una pintoresca conspiració d'algunes personalitats llegitimistes tinguda en el Mas Subiràs dels afores d'Olot. Es parlà, en aquesta reunió, d'alçar-se en armes. Cada conjurat havia de respondre d'una encontra-da. En Joaquim Vayreda digué: — I bé, amb quines municions contem? El mosso de la masia compareixia tot seguit amb un cabacet de donar grana als animals curull de pólvora, pistons i bales: era tot el que tenien. En Joaquim, en veure la imprevisió dels seus al·lucïnats camarades, procurà fer-los comprendre que allò era molt insuficient per a guerrear, fugint tot seguit d'Olot a lloc ignorat, car el seu seny el privava de caure en la folla aventura que conduïa irremissiblement al fracàs.

En Joaquim Vayreda, segons es desprèn d'alguns dels seus darrers escrits, entre altres unes quartilles encapçalades amb el títol de *El criteri del senyor rector* (2), guardava a través dels anys com el seu germà Marian (3) un cert respecte, potser simpatia, per la persona de don Carles de Borbó, malgrat que tant l'un com l'altre militaren en el catalanisme des dels primers temps que aquest es començà d'organitzar. Aquesta simpatia per don Carles, és almenys cap a la fi de la vida d'En Vayreda, una cosa molt passiva; en canvi sembla que En Joaquim després de la darrera guerra no sentia gaire simpatia per la majoria de carlins, car ell era home que tenia horror a la violència i el seu temperament era més emmotllat amb l'Evangeli de Jesucrist que amb la concepció judaica de

(1) Dades suministrades per les oficines de l'Ajuntament d'Olot, segons les quals En Joaquim Vayreda fou també Primer Tinent d'alcalde del primer de juliol de 1881 la 17 de maig de 1883 que renuncià el càrrec per estar en plet amb l'Ajuntament.

(2) Possiblement aquestes quartilles perteneixien a la seva novel·la inacabada *Tres generacions*, escrita cap a les darreries de la seva vida, en l'esboç de la qual apareix el rector d'un poble al qual potser podria atribuir-se aquest *criteri*. Aquestes quartilles eren junt amb l'esboç de la novel·la i amb els fragments acabats.

(3) En un dels articles d'En Marian Vayreda escrits en la premsa regionalista d'Olot, Marian, adreçant-se als carlins espanyolistes, esmenta un fragment d'una lletra de D. Carles, en la qual aquest promet reparar la injustícia que el seu avantpassat Felip V cometé amb els catalans.

(1) Devem aquestes dades al cosí d'En Joaquim Vayreda, En Francesc Vayreda i Carrera.

(2) JOAQUIM VAYREDA: *Lletra autobiogràfica*.

Jehovà, model espiritual amb el qual eren formades, més aviat, les hosts llegitimistes.

Els joves Vayreda s'havien format en un ambient absolutament dretista (1); en esdevenir la Revolució de Setembre, el camp de la política espanyola es partí amb límits ben clars, en dues parts: a l'un costat els catòlics, a l'altre els lliberals.

La generació anterior d'En Joaquim era suspecte d'un cert escepticisme, considerant-se aquesta fredor, que no portava per altra part gaire malícia, com una mena de distinció espiritual: la gent il·lustrada temia fer massa explícita llur professió de fe, a més que l'humiliar-se davant dels misteris i les institucions de la Religió com el poble senzill, sembla que no esqueia a l'aristocràcia d'aquell temps. Vingué la Revolució i fou quan la gent s'apassionà per aquestes coses que havien romàs al marge de la política. Es fundaren les Joventuts Catòliques i altres associacions i s'entaulà la lluita. El tradicionalisme fou el sant i senya d'aquesta creuada, que fou engruixida també pel conservadurisme espantadís.

A cà n Vayreda hi entrava solament premsa madura, anant-se formant el criteri dels fills de la casa al so del diari de Madrid *La Esperanza*, en qual diari llegien els articles de don Pedro de la Hoz i d'Aparicio. També la grassa filosofia de Balmes, escampada en els *Escritos Políticos*, anava elaborant l'esperit dels Vayreda. En el Círcol Carlí d'Olot s'havien acostumat a sentir oradors que proclamaven la guerra com a única solució a tot aquell estat de coses. Res té d'estrany que en alçar-se les primeres partides de carlins, els Vayreda es sentissin plens de passió, que havian excitat els agravis, com el que rebé en Marian dels *Voluntaris de la llibertat*, els quals davant de la Casa de la Vila li enviaren el missatge d'una pedreta, tocant-lo del clateil. Aquest voluntariat, segons sembla, es composava del bo i millor de cada casa. En temps de dèria anticlerical, quan el clero tenia la culpa de tot, els lliberals, amb un sentit absolutament draconianà, humiliaven qui no pensava com ells.

Quan la proclamació de la República a Espanya, el cèlebre Joan Déu exerceix el càrrec d'alcalde d'Olot, i aquest ciutadà imposa amb un pintoresc ofici de l'*Alcaldía Popular de la Muy Leal Villa de Olot*, una contribució de guerra de 60,000 pessetes a disset propietaris carlistes, els noms dels quals figuren al marge d'aquest preciós document. L'ofici va adreçat a En Joaquim Vayreda i en ell es demana cobrar la dita quantitat dintre del termini improrrogable de vuit dies. «*Advirtiéndole — diu l'ofici — que de ningún modo exija V. cuota*

(1) MARIAN VAYREDA: *Records de la darrera carlinada*.

alguna para cubrir dicho cupo a colonos pobres ni a propietarios de ideas liberales.»

En aquesta època revolucionària — segons conta En Marian Vayreda en els *Records de la Darrera Carlinada* — l'església de Sant Esteve d'Olot fou convertida en altra Bastilla, es vegé plena d'infeliços que eren tancats darrera les reixes dels altars, com feres dins de gàvies, pel delicte de tenir parents a la muntanya o pel de no voler o no poder pagar els impostos i *derrames* que, sense més llei que l'albir i a pretext de la salut pública, s'imposaven. L'espaiosa nau del temple, en lloc de les salmòdies i dels càntics de la litúrgia cristiana, ressonava amb les notes de l'Himne de Riego i del can-can, executades a l'orga per mans acanallades i barroeres; l'emblema de la Trinitat, que hi ha dalt de l'Altar Major, servia per als exercicis de tir al blanc, en les beneiteres s'hi abeuraven els cavalls i en l'Altar Major hi cadellava la gossa del comandant» (1).

En anar-se extenent la sublevació carlina, el pare d'En Joaquim havia caigut greument malalt, i estant sense esperances de vida, la família rebia l'ordre de desallotjar la casa pairal, car devia ésser convertida en fortalesa. Per sort, el director de les fortificacions era una bona persona, un amic de la casa, que logrà que don Francesc pogués morir en el seu propi llit.

Tan bon punt don Francesc havia traspasat, els *cipaios* es feien amos i senyors de cà n Vayreda, convertint la casa del pintor en fortí. Els mobles que no van ser retirats, foren estellats i cremats per a escalfar els *Voluntaris de la llibertat*; en algun lloc de la casa pairal encara hi ha els restes de les emanacions del fum. Els sostres de la gran sala van haver d'ésser restaurats pel fill d'En Joaquim, el pintor Francesc, i a l'Oratori, on s'hi venera un Calvari de l'Amadeu, hi ha encara els senyals de les cremades en el bancal de l'ara.

Per no sentir les coaccions i no sofrir els atropellaments dels progressistes i republicans, En Joaquim i els seus companys que no tingueren valor per pendre part en les accions contra les tropes del Govern, s'exilaren voluntàriament escampant-se per viles i pobles del Migdia de França, sense allunyar-se massa de la frontera; així s'havia dispersat el club artístic del graner de Cà n Trinxeria (2).

En Joaquim, propens a la tristesa, degut a la seva malaltia, que el va delmant, sent, a desgrat de la seva joventut, l'amargor de la situació amb l'agudesa d'un vell. Els seus ger-

(1) MARIAN VAYREDA: *Records de la darrera carlinada*.

(2) JOSEP BERGA I BOIX: *L'art a Olot en el segle XIX*. IV. *Revista Olotina*. Any I, núm. 10.

mans a la guerra, el patrimoni eixut, amics seus en perill d'ésser afusellats pels comitès de salut pública rurals, amb tot el mal instint d'una autoritat exercida sense la més petita ombra de dignitat. A cada encontre dels facciosos amb les tropes, el seu cor malalt, saltant com un cavall jove, movent-se com un pèndol foll donant cops i ressonant dintre del seu pit com si el volgués rompre; sentint així, amb la por de rebre una mala nova dels germans que eren a la brega, la por del seu mal i l'amargor i la suor freda de la mort sentint-la esdevenir en un hostel desmantelat lluny de la tebior íntima d'una llar amiga. Després de cada acció en la qual sabia havien intervingut els seus germans, En Joaquim entrava a Espanya per camins poc fressats per a tenir noves d'ells. En aquesta època, segurament per evitar-se enuigs, es deixà créixer la barba.

Durant aquest temps el pintor Vayreda viu també a Camprodon, que fou aleshores com una mena de petita capital de les hosts carlines (1), on hi havia els *embusqués*, els ganduls i els crítics de café del llegitimisme, junt amb els diem-ne Ministeris des d'on s'organitzaven els serveis.

També a Camprodon hi vivien les senyores i les filles dels *cabeilles* i dels oficials facciosos, convertint la població muntanyenca en una mena de capital de província de tercer ordre, amb corrues de noies i joves distingits eixits de l'hospital galantejant pels passeigs, i amb les mamàs conversant i caminant displicents. Les arengues de don Carles amenitzaven de vegades aquestes tertúlies a l'aire lliure, les quals animaren la vila de Camprodon durant el temps de la darrera guerra civil (2).

En Joaquim roda, roda, durant aquest temps; entra sovint a Espanya per Camprodon fins al Pla de Vianya, restant-hi poc i entornant-se'n a França. Durant aquests anys de la guerra viu a Prats de Molló, Vernet, Perpinyà, Amelie, Cette (3). A Ceret pinta quadros de carrers i d'arquitectura que preparava En Berga, dels quals ens ha estat possible solament catalogar-ne alguns. Als Banys d'Arles, on pintà també, hi passà tot un hivern en companyia del seu amic Berga. Allà es conegueren amb l'escriptor Bosch de la Trinxeria, simpatitzant i fent-se amics. En Bosch no havia escrit mai encara, quan feren coneixença. En Vayreda devia haver fet solament els seus discursos del *Centro Artístico* i algunes poesies de saborós castellà i en Berga havia escrit també algun article en aquest idioma, articles que no coneixem però dels

quals n'imaginem la qualitat. Als Banys d'Arles fan amistat amb alguns artistes francesos, entre altres, un de París i un altre de Lió, dels quals ningú sap recordar els noms (1). Fan excursions a Arles, Ceret i Palaldà, on pinten junts molts quadros i aquarel·les de les vores del Tec (2). En Vayreda, sempre complexe, pinta tan aviat la dolcesa d'un prat o una verneda com aspectes més ferèstecs; així la cascada d'Anníbal, esfereïdora, fou portada a la tela pel pintor olotí.

A la nit la colla d'artistes, juntament amb alguns polítics espanyols emigrats, es reuneixen en el café Picolí, anant després al saló romà de l'Hotel Pereyre, a escoltar místicament, des d'un recó que formava un mena de chor, els concerts de sardanes que donava En Pep de Figueres amb la seva cobla cèlebre als francesos del Nord, gent rica que comprava quadros i aquarel·les a En Vayreda i a altres pintors.

En Joaquim tenia bé sort d'aquestes vendes, puix encara que acostumava rebre diners d'Olot, per efecte de la guerra, de vegades els rebia tard i si no hagués estat per la pintura s'hauria trobat veritablement apurat més d'una vegada.

Sembla que posteriorment passaren una llarga temporada a Cette (3), país de grans estanys i immenses planures. En Vayreda pinta els estanys de Tous, les salines de Cette a Agde amb els seus llacs vorejats de pins, la grandiosa platja que s'estén vora l'estació del ferro-carril, els aiguamolls voltats de balca i les formoses postes de sol d'aquell país. Aquestes pintures de Cette, de les quals n'havem vist algunes notes, són fetes ja amb la característica simplicitat de la pintura d'En Vayreda.

També sojornà algun temps a Montpel·lier pintant el jardí de plantes. Coneixem d'aquesta etapa una aquarel·la del Museu d'Art Modern de Barcelona, que titolem *Aucells*.

Aquesta estada d'En Joaquim al Migdia de França durà fins el març de 1874 en què els carlins dominaren Olot després de la derrota del general Nouvilas. Pels carrers d'Olot es veieren, durant l'ocupació de les tropes de don Carles, combinacions d'habillament militar inverossímils, tropes rebels usaven les corretges i els vestits dels soldats d'En Nouvilas, el botí de guerra prè a les tropes lleials fou relativament important; canons, armes, municions, etc. Amb tot aquest tresor, els carlins van fer l'home per Olot fins que l'any següent,

A la seva enamorada li diu En Vayreda en

(1) JOSEP BERGA I BOIX: Estudi esmentat anteriorment.

(2) MARIAN VAYREDA: *Records de la darrera cartinada*.

(3) JOSEP BERGA I BOIX: Estudi esmentat.

(1) En Berga considerant a aquests dos pintors com uns mestres no esmenta tampoc el noms.

(2) JOSEP BERGA I BOIX: Estudi esmentat.

(3) Idem., id.

pel març del 1875, En Martínez Campos els tregué.

Heu's aquí que durant aquest temps de domini carlista, la vila d'Olot prengué un aspecte de festa; balls en honor de l'oficialitat, concerts de xaranga, formacions militars, mises de campanya, etc. Les famílies carlistes o titllades de tals pogueren tornar a la terra; també retornà En Vayreda, puix naturalment, les autoritats locals eren legitimistes. L'alcalde fou durant aquest temps En Josep Saderra, l'amic d'En Vayreda, que donà suficients mostres de seny, per no imitar els lliberals que durant el seu domini tantes iniquitats havien comès. La majoria de carlins, però, malgrat els consells d'alguns companys entenimentats, cometeren les mateixes injustícies que els seus enemics.

En Vayreda, home sensible, sentia repugnància de les males accions comeses pels seus afins, les quals li deurién acabar de fer perdre la simpatia que li restés envers ells.

Al primer any de la guerra fou quan En Joaquim féu coneixença amb la que fou més tard la seva esposa. En Vayreda, pel seu gran cor, era, com ja havem dit en l'anterior capítol, un xic enamoradís, mes sempre el seu amor es manifestà d'una manera pura. Els seus enamoraments eren de col·legial romàntic. Entre altres estimà una noia de Marina, amor que va durar alguns anys. També s'enamorà de la filla d'uns marquesos, aquest fou un amor trist; el pintor passà un disgust molt fort, puix els pares d'aquesta noia s'oposaren resoltament a aquest projecte de casament.

En començar la guerra, l'ànima tan exquisida d'En Vayreda, s'havia afinat encara més per la dolor. Heu's aquí doncs, que en la fugida cap al Migdia de França, En Joaquim es trobà amb la figura d'una joveneta d'una formosor colpidora. Sembla que la bellesa d'aquesta criatura era d'una robusta ponderació. La feminitat de la joveneta Mercè Casabó era més bé de cànon greco-romà: sense els esprimatxaments del bibelot, d'una contenció més bé escultòrica.

Sembla que fou en la Duana on els ulls d'En Joaquim s'esponjaren amb els ulls de la joveneta. Però en Vayreda sofrí la dolor d'una rivalitat, encara que amistosa. Fou aquest rival En Fèlix de Saleta, de Calella, parent de la mare d'En Joaquim, escriptor i un dels seguidors del catalanisme literari. Aquest era cosí de l'enamorada d'En Vayreda. D'una lletra d'En Joaquim al seu rival, són aquests fragments: «Yo, como muchos en este mundo, en mis ensueños de amor he soñado siempre una mujer que quizá no existe, pero creí ver reflejo de su tipo en la imagen de tu linda prima a medida que la miraba crecer.»

una carta que parla d'aquesta rivalitat: «Pues yo no pretendo disputar tu amor a nadie y mucho menos a un amigo a quien aprecio mucho.»

Entre els trossos de borrador d'aquestes cartes que és d'allí on la copiem, escrits en una petita i desordenada llibreta entre dibuixos i notes de comptabilitat, trobem diversos apunts per una poesia titolada *Al rossinyol*. Aquests apunts són en castellà, primer, i en català després. Ens apar trobar en aquesta poesia una al·lusió al seu amor. Heu's-la aquí:

«Encisador ocell que tems l'hivern,
Suau primavera ha tret a la fredó.
Ramatge i flors tot riu en la natura,
Sols tos accents manquen a son concert.
De tant temps que no et sento m'enyoro dels teus
[cants.]

Qui et deté en la platja llunyana?
Has oblidat mes flors i la fonteta.
Per què et fas esperar tant i tant temps?»

La sensibilitat d'En Joaquim era propensa als dubtes; una vegada promesos amb la Mercè, aprengué que era, li semblava trobar fredor en el tracte de l'amada i dels seus, i, això que era en el fons fantasia d'ell, l'hi amargava la vida. El prometatge es convingué en la Masia de Capsec (Pla de Vianya) en un d'aquests viatges ràpids i amagats a Espanya que En Joaquim feia durant la guerra.

L'estat morbós d'En Vayreda s'anava accentuant de temps. La seva enamorada i la família passaven algun temps a Montpeller, no per por de la guerra, puix la família Casabó no era tinguda per legitimista, sinó perquè la mare de la Mercè estava sotmesa al règim d'un metge d'aquella ciutat. Fou aleshores que En Joaquim féu estada a Montpeller. Exacerbant per tots els sentimentalismes que rebotien per la seva ànima, anava emmalaltint. Un dia, acompanyat del germà de l'amada, anà a trobar un especialista del cor. En pujar l'escala diu que En Joaquim tremolava d'aprensió. En Casabó anava per trucar la porta de casa el doctor, quan En Vayreda diu que li agafà la mà amb vehemència i emoció perquè no truqués.

Què havia passat pel cap del malalt i de l'enamorat que posà tanta nerviositat en el seu gest? Qui sap el diagnòstic que li esperava, aleshores que l'amor començava a somriure-li. Pobre Vayreda, sembla que aquest no fou gaire satisfactori. El malalt hagué de cuidar-se un xic, freqüentà sovint el Consultori; el doctor intimà amb l'artista, degué estimar la seva exquisida sensibilitat i quan En Vayreda anà a pagar-li les visites, volgué cobrar amb un tros d'aquesta sensibilitat: li demanà una pintura.

ELS LLIBRES

MANUAL D'HISTORIA CRITICA DE LA LITERATURA CATALANA MODERNA, per Manuel de Montoliu.—Primera part.—Ed. de l'A. P. de l'E. C.—Barcelona, 1922.

En aquesta primera part de l'obra d'En Manuel de Montoliu sobre la Literatura Catalana moderna s'hi comprèn tot el moviment renaixentista fins a Verdaguer. Es, per tant, el període obscur dels inicis el què descriu i comenta En Montoliu. Són els anys de renacionalització inconscient, aleshores que els poetes troben dur i artificiosos per a dir-hi les llurs emocions el llenguatge foraster que els servia. L'Escola Castellana, els començos de l'Escola Catalana Nacional, els Jocs Florals, són el panorama vast i confús que En Manuel de Montoliu il·lumina. Cada gest, cada petit detall, és amorosament recollit. En els Cabanyes, Piferrer, Milà, Quadrado, etc., hi cerca, sota la draperia castellana, la llur catalanitat essencial. El pas d'aquesta Escola a la Catalana Nacional és dolç i lògic després de llegir els versos i les proses del Piferrer, on la nostra terra hi deixa un xic de perfum que traspua entre les paraules desmaiades.

Epoca heroica la de la restauració dels Jocs Florals! Un estol de poetes es proposa la recreació d'una literatura pròpia, i això quan l'idioma rovellat i empobrit pel desús no bastava a ésser un medi d'expressió perfecte. Alguna cosa de pur cremava en l'ànima d'aquells homes que sense defallir persistiren en llur esforç i han preparat l'esplèndida collita d'avui en dia.

L'últim capítol del llibre d'En Montoliu és dedicat a la crítica minuciosa i comprensiva de la personalitat de Verdaguer, que redimeix els floralistes del retoricisme eixorc on havien davallat. Sense aquests floralistes, però, la figura de Verdaguer és segur que no hauria aparegut. Tots els primitius que des de la segona meitat del XIX s'agiten a Catalunya són com el chor que prepara l'aparició dels protagonistes.

Esperem que aviat es publiqui la segona part del «Manual d'Història Crítica de la Literatura catalana», amb comentari a l'obra d'En Guimerà, d'En Maragall i dels actuals grans poetes. El bell triomf en la lluita per la restauració d'una literatura nacional, pocs crítics com En Montoliu podria trobar entre nosaltres. En aquesta primera part del llibre no pot demanar-se-li més amor ni més lucidesa. Mercès a En Montoliu, els catalans tenim una ressenya abundosa i cordial dels primers períodes de la nostra renaixença. Cal esperar també de l'autor d'*Estudis de literatura catalana* un just comentari a la nostra plenitud actual.

POEMES DE TARDA, per Miquel de Palol.—Publicacions Empordà.—Barcelona, 1922.

«Encara no ha finit el regne del sonet.» *Poemes de tarda* n'és una mostra. En Palol, des de Girona, llança al vent un nou llibre de sonets. La imatge viva és domenyada i lligada, traduïda en catorce versos ben tallats. Alguns dels sonets del Palol poden citar-se com a perfectes. D'altres n'hi ha que, no del tot reeixits d'expressió, tenen una substància carnal de poesia, ornats d'una auriola de llum mediterrània.

Aquests *Poemes de tarda* del Palol tenen ademés un nou encís: fan l'il·lusió d'allunyament geogràfic i cronològic; una mica de boirina els embeïlleix.

D'una cosa només pot acusar-se al poeta Miquel de Palol. El sonetisme va dirigit a produir la major bellesa i concisió de la forma. Defectes de forma són, per tant, greus en un sonetista. En la majoria dels *Poemes de tarda* hi sovintegen incorreccions de mètrica, originades per una tendència de l'autor al diftong. Consolem-nos, però, amb tots els encerts i riques qualitats del poeta gironí. Gironí, a pesar de les Publicacions «Empordà».

EVOLUCIO DE LA POESIA CATALANA, per Joan Arús.—1922.

El poeta Joan Arús, en aquest petit volum de crítica, exposa el camí ascensional de la poesia catalana des dels temps que l'Aribau escrivia la seva *Oda a la pàtria* fins als dies actuals de florida. En un centenar de pàgines hi es exposat d'una fàisó viva el «procés de creació i de perfeccionament» que ha fet de la poesia catalana actual una de les més interessants del món. L'autor va senyalant els corrents que més han influït la nostra producció i s'atura en les monjoies més preclares. En un estil profús i clarificat, En Joan Arús fa història del renaixement de la poesia a Catalunya. Al marge de la narració, de tant en tant, en breus paràgrafs, formula l'Arús el seu concepte del poeta. Si «tots aquells que, fora de Catalunya, s'interessen per les nostres coses», i per als quals principalment el llibre ha estat escrit, seguiran amb major curiositat la ressenya breu i ben feta del nostre moviment poètic, a nosaltres ens plaurà d'anar seguint el pensament de l'Arús quan d'ací d'allà, deixant la llisa crònica, escampa opinions i doctrines.

«La ingenuïtat és condició essencial del ver poeta», s'afirma en un passatge del llibre de l'Arús. Però després es senyalen els perills de la ingenuïtat, de la espontaneïtat, quan no estan subjectes al domini del bon gust. Cal que el poeta canti, i que canti bé.

Per això el poeta que millor respon a la teoria de l'Arús—equilibri de l'espontaneïtat i de la estètica—és En Carner, tan allunyat del lirisme pur i tumultuós de Maragall com de la rigidesa dels parnasians.

Al costat de l'obra d'En Carner, l'Arús hi situa la del Lòpez-Picó. La crítica que fa d'aquest poeta és original, interessant i parcialment encertada. L'atavisme del L.-P., entroncat amb la més gloriosa tradició lírica catalana, i el seu metafísicisme hi són agudament observats.

En canvi creiem equivocada la negació que fa del lirisme de qui com el L.-P. és al primer rengle de la nostra lírica. Si en la poesia del L.-P. hi hagués un anàlisi i una recerca enguñosos, com l'Arús vol suposar, evidentment que no tan sols el mot lirisme sinó tampoc el mot poesia no li fora aplicable. Els pretesos poemes no passarien d'ésser, aleshores, unes vulgars divagacions filosòfiques.

Però cal observar com és precisament el lirisme el que cala foc a les impureses de la recerca i de l'anàlisi. Ningú gosarà a dir que Leopardi no és un poeta cerebral; ningú, però, deixarà d'exaltar Leopardi com un gran líric.

Finalment, la posició de l'Arús en qüestions com la cultura del poeta, l'evolució de l'idioma i el contacte del poeta amb el poble, és molt intel·ligent. Felicitem-nos de l'aparició d'aquest nou llibre, que ha vingut a confirmar una vegada més la veritable importància del moviment poètic de Catalunya.

SEGON MANIFEST FUTURISTA CATALA, per David Cristià.—Contra l'extensió del tifisme en literatura.—1922.

El jove David Cristià, poeta d'avantguarda, no ha pogut resistir a la temptació de declarar en un manifest el que ell voldria que fossin la poesia i els poetes. Després d'un seguit d'incoherències i de grolleries, el manifest acaba amb una fórmula relativament clara: «Preconitzem la Poesia nua, jove, lliure, que marxa i que vola i que neda i que fa rebequeries i que riu, que ama sense treves, sense noses, bandejant les migradeses.»

Fóra molt difícil de fer una crítica del segon Manifest futurista català sense ofendre personalment al seu autor. Un crític joveníssim i vehement, l'Octavi Saltor, en un article publicat al *Dià*, de Terrassa, en lloc de comentar el manifest escriu unes notes sobre els versos inèdits del David Cristià. Esperem que aquests versos siguin editats en volum, i potser aleshores haurem de celebrar que un manifest absurde ens hagi fet conèixer un bon poeta.

CONTRA EL JOC I EL PACTE
AMB EL JOC, per R. Rucabado.
—Barcelona, 1922.

En Ramón Rucabado ha reunit en aquest volum una pila d'articles que contra el joc i el pacte amb el joc havia escrit i publicat darrerament a *La Veu de Catalunya*, *Catalunya social* i *La Revista*. Per tots els costats es presentada la tara que es combat; tots els arguments són utilitzats per a combatre-la. En Rucabado és un home carregat de raó.

Difícilment pot recordar-se un moralista dels temps actuals que escrigui amb la gràcia estupenda d'En Rucabado. La seva prosa és folgada i precisa a l'ensem, i amb un seny ben català, tocant de peus a terra, no omple fulles amb justificacions abstractes del que defensa; ans al contrari, amb una admirable sobrietat us posa exemples concrets i palpitants que us convencen i us guanyen al primer cop d'ull que hi doneu. Hi ha alguns articles d'aquest últim recull que van de dret a captar-se el lector i que per força han de reeixir-hi: *Visió dantesca*, *Full de novel·la*, *La caiguda del Banc de Barcelona*. Aquest últim és una mostra excel·lent d'article moral i prosselitista.

Ja és hora que la gent vegi en R. Rucabado no sols el gest de l'home íntegre, tendenciós, civil, sinó també el temperament i la força d'un gran escriptor. Ell i En Rovira i Virgili són

potser els dos únics possibles pamfletistes de Catalunya

LE^s AUSTERES COMARES DE
VILAXORCA, per J. Vilari Jullà.
—Barcelona, 1922

L'autor subtitula aquesta obra: «Història d'un estiu de prescripció facultativa.» L'obra aspira a ésser una evocació d'ambient vista a través d'un temperament irònic. No és ni una novel·la ni un llibre de crítica; de tot té una mica, sense acabar de definir-se. El defecte més gran, el que desarticula l'obra i la disgrega, és una meticulositat irònic que no ha de confondre's amb l'abundor d'observacions. Endemés, el llenguatge del Vilari Jullà, que té a estones una certa carnositat, és generalment àrid, amb pocs batecs, molt dur, com un producte artificial. Les visions de paisatge són també orfenes de color i de vida. De tant en tant, una imatge ben trobada o un diàleg incisiu fan pensar que En Vilari Jullà potser serà un bon prosista.

T. G.

CAL ESMENTAR

El llibre *Polifonias* del poeta espanyol Huberto Pérez de la Ossa. Encara a l'entorn de Ruben Dario, la lírica castellana prova de renovar-se.

Aquests poemes del Pérez de la Ossa místics i sensuals, són un document que mostra la baralla d'influències que es lliura en els joves poetes espanyols.

—La lletra de Joan Alsamora que el n.º 25 del *Noticiari de l'A. E. P.* publica i on s'hi reflexa una noble preocupació intel·ligent.

—Que si ha estat possible que a l'Exposició internacional de llibre, darrerament celebrada a Florència, no més les publicacions oficials catalanes hi hagin tingut coordinada representació, podríem fer-ne retret al desinterès amb que l'anomenada *Càmara Oficial del llibre*, de Barcelona, té per l'obra de cultura catalana deslligada dels Arancels

—*Poètes d'aujourd'hui* cenyida fixació de l'orientació actual de la consciència lírica francesa, per Paul Neuhuys (Edicions «Çà ira»). Anvers, 1922.

—El primer volum dels quatre que en la edició de *Renascença Portuguesa* es contindran les Memòries de Raul Brandão.

—Que per iniciativa del Casal Català de París es publicarà la traducció francesa de *La Vida Austera*, d'En Pere Coromines.

I que sense limitacions de capelleta i amb un lloable sentit de totalitat, el casal català es proposa iniciar, amb aquesta, una sèrie de traduccions de les obres més significatives de la moderna literatura catalana.

LES ARTS PLÀSTIQUES

Després de l'Exposició de Primavera

I

Tot i essent veritablement important, el moviment artístic barceloní, cal que remarquem que, dissortadament, aquest no ha aconseguit aquella plenitud ni aquell sentit autòcton que Catalunya té dret d'exigir als nostres artistes.

Hi hagué un moment de la nostra història, quan les corts galants i humanistes que formaren els darrers reis de la nostra nissaga, que aquesta plenitud i aquest sentit autòcton foren el distintiu de les nostres belles arts. Anteriorment encara, a finals del segle x.è i tot el segle xi.è, l'escultura ornamental donava mostres d'un gust indígena i d'una gran plenitud, com en l'admirable monestir de Sant Pere de Roda i com en la portalada, més bàrbara ja, de l'abadia de Ripoll. Les nostres catedrals de sava romànica, les fórmules de les quals s'expandiren fins a l'altra banda del Mediterrani, són la prova que aquest esperit nacional havia encunyat aquestes formes d'arquitectura, amb un sentit ben original dintre l'Europa cristiana eixida de la França d'aleshores.

Aquest sentit nacional que caracte-

ritza, per exemple, l'Art francès, que dona genis inconfusibles com Renoir que és la més alta expressió de finesa de l'esperit parisenc, com Cézanne que retorna a la deu estructurada de Poussin, amb una claredat més pròpia de les terres del Migdia. Aquest sentit nacional que, sense revolucions, d'una manera atemperada i burgesa ha anat sostenint Holanda, amb els seus pintors de la realitat pura, amador de les sensualitats de la matèria i de la sabiduria de l'ofici. Alguns dels quals pintors holandesos han estat representats en l'Exposició d'enguany i que, com més holandesos i més atemperats, més ens han interessat, malgrat que hi ha un abim, no en quant a la tècnica sinó en quant al geni, entre els actuals pintors neerlandesos i els vells mestres del segon renaixement, com Franz Hals, Rembrandt. Els pintors anglesos, en l'arrel tan flamingants i una mica italianitzants, fills per tradició d'aquell pintor adaptat per la cort britànica, Van Dyck, i que han donat un sentit autòcton a l'art anglès aristocràtic i una miqueta somniós, amb genis com Gainsborough, Turner i Constable. Aquest sentit nacional no el poseim els artistes catalans d'una manera prou explícita. Potser haurem de fer

en un sentit espiritual, una excepció a favor d'En Joaquim Sunyer que, malgrat i ésser fill per la tècnica de l'«avantgardisme» francès, és, per la vida i per l'anatomia de les seves figures i per la orografia dels seus paisatges, interpretats d'una manera sinceríssima, un artista català. Llevat d'aquest cas i del cas d'En Joan Llimona, l'art català, malgrat que en algunes figures assoleix qualitat veritable, és un art tributari d'altres països, és un art provincià que adapta les formes de la metròpoli de les metròpolis, tot deformant-les.

Martí i Alsina i Tomàs Padró foren també catalans pels seus tipus i pels seus paisatges. No sabem si En Martí i Alsina hauria arribat a la catalanitat essencial, plasmant un paisatge fi d'ambient com el d'Olot, tan ben vist per En Vayreda, però, sí que el Gavarni català, En Padró, tenia una *gaucherie* insòlita, que pot ser era, dissortadament, la raó més forta del seu catalanisme.

La tragèdia de la plenitud tècnica no assolida pel nostre art és una altra cosa tristment remarcable: caldrà que fem sobre aquest tema un comentari sense fer-nos esperar gaire.

R. B.

LES REVISTES

EL LLIBERALISME DELS INTEL·LECTUALS CASTELLANS.

Fóra d'una trista significació per el pensament català que resultés certa la pretesa superioritat en sentiment lliberal de l'intel·lectualitat castellana sobre la nostra. Sortosament, si s'estudia la qüestió amb fredor analítica, despullant-la del ropatge brillants i enganyosos, se veu tot seguit que la vantada superioritat és inexistent i lo fals de la base en que es fonamenta. Com que aquest tema és d'actualitat per haver-se obert entorn seu una discussió contradictòria, sembla necessari fer acte de consciència, íntim i sincer, per a comprovar si és cert que els lliberals catalans han caigut en el pecat de que se'ls acusa.

Cert és que la primera impressió superficial, la suggerida per la profusió i virulència d'actes, escrits i paraules que se succeeixen esvalotadament, fa semblar que en la intel·lectualitat madrilenya vibra una fonda sensibilitat lliberal. Però cal escatir si aquest sentiment és verdader.

No pot menys d'inclinar-nos a la desconfiança el fet de que en els problemes vius, que directament els interessin d'una manera concreta, i no amb vaguetats doctrinàries, el seu lliberalisme es reclogui, i no prengui l'amplitud espiritual que permet, com a Anglaterra, totes les alliberacions, tant les individuals com les nacionals. En tant que no vingui la prova ferma, la posició general del lliberalisme espanyol—de desconeixement, quan no d'hostilitat—davant d'un problema de llibertat, com és el del poble català, ens dona una primera mostra negativa.

Perquè cal insistir en que la intel·lectualitat castellana no ha passat per cap prova decisiva. Després de la guerra del darrer segle, la reacció de l'anomenada generació del 98 consistí sols en una crítica aïllada, sempre caient en el buit. Els problemes polítics han relliscat epidèmicament, tot just esgarrinxant una organització caciquista i oligàrquica. De qüestions socials no n'han tingudes i han pogut placèvolament comentar les dels altres pobles. L'aventura marroquina ha inspirat cap protesta forta i coordinada, esperant potser, com al l'any 9, que fos aquí que esclatés, sens perjudici de titllar-la després d'antipatriòtica. Es un veritat molt còmoda la professió de fe d'un lliberalisme abstracte, sense cos en que encarnar, sense el corc de les ferides rebudes en la lluita cruenta de la realitat. Es fàcil així l'expressió verbal inflamada; mes fets recents ensenyen a quals claudicacions poden portar les imprecacions més apocalíptiques. I si se'ns retreu el nostre silenci—tan sovint forçós,—podem certament contestar preguntant: En quin dels problemes d'avui s'ha rebejat la intel·lectualitat espanyola?—N'ha tingut—i encara per les nostres febres—sinó una

visió espectacular? En que ha influït en la renovació d'un estat caduc? Quin corrent de decisió democràtica ha sapigut forjar?...

Hi ha un caire del pensament que palesa la inconsistència del que he anomenat lliberalisme abstracte, i és la posició davant de les qüestions mundials. La política estrangera és un tema que sembla creat a posta per les intel·lectualitats d'Ateneu. Permet les disertacions acadèmiques més brillants, les majors estridències de concepte, sense la responsabilitat de l'acció immediata. I és precisament en aquest punt on la diferència entre Madrid i Barcelona és més aguda, fent-se'n un argument en contra nostre.

Plomes castellanes canten líricament els nous avatars de la llibertat, la seva darrera encarnació en terres germàniques i eslaves. En tant, els homes lliberals de Catalunya callen...

Callen, corpresos i plens de recolliment. Tota la intel·lectualitat catalana ha viscut aquests darrers temps girada a França, abrindada en la flama francesa—tradicionalment humana i lliure. Avui no deixa de reconèixer la migrada estretor d'algunes actituds—mes comprèn també l'amenaça que l'envolta i l'escarni de que ha sigut víctima. Saluda l'acció social de la revolució russa—però no n'atenua els errors que l'han portada per antidemocràtics camins de despotisme. Voldria confiar en la democràcia alemanya que sembla néixer—mes tem veure darrera un fictici, i pert encara l'instint racial de domini. I davant de tal caòtica pertorbació, que la raó no arriba a reduir amb claredat encara, en la fosca incerta, comença a pendre de bell nou les velles pedres de les idees de sempre per a bastir les antigues, si precis fos, a extirpar cruelment, amb recança, però amb severitat, els antics sentiments, fets carn de l'ànima.

No és lògica, no és fundament humana l'actitud dels que callen modestament, i tot callant esperen?

En tant, la mentalitat castellana no es cansa de canviar de posició amb una facilitat que no pot menys de causar estranyesa. Es francòfila decidida mentre la guerra dura. Un cop acabada, la convencen els victimaris, que passen tot d'una a ésser els definidors de la llibertat. Vé després l'admiració, mai garbellada, per la commoció russa. Sembla d'envejar una tan ràpida potència d'adaptació. Serà que trashedada de cop i volta la psicologia espanyola, s'haurà creat una finíssima sensibilitat de percepció, de captació dels sentiments prenyats de futur? No serà, però, aquesta facilitat de desplaçament deguda al poc pes de les doctrines, a la buida abstracció del seu lliberalisme, a la carència de lastre que els condemna a les inútils brandades?

A la intel·lectualitat lliberal catalana no pot fer-se'n-hi retret de la seva actuació d'avui. Es noble i és d'homes

pensar i sentir fortament, i resistir-se a pendre l'agilitat mutatòria dels panells; sens por de que la consciència lliberal mai pugui perdre's, ja que no es tracta d'una superposició artificial, sinó que arranca de l'arrel mateixa de la raça. Amb enyorança dels vells amors, sabríem, si precis fos, abandonar-los i caminar en vers la nova llum, si l'aua d'orient granés en un fecund migdia. Però en tan que en el món segueix el dolorós procés del que n'ha de sorgir una humanitat millor, guardem el sever recolliment, sense que ens enlluernin els vaixells que llisquen sense nord sobre el blau del mar, amb les veles lluminosament desplegades, empesos pel vent de l'instant.

Ara que entre nosaltres, conscients de no ésser del tot nets de culpa, no per estímul de comparacions errònies però per pròpia dignitat, hem de reaccionar per a que el silenci no es convertís en costum, per a que el recolliment mai es pugui tornar inacció i covardia.

CARLES PI SUÑER

ALBERT SCHNEEBERGER

La incorporació de la poesia catalana moderna a les lletres franceses és un símptoma de plenitud del nostre esperit; un símptoma, també, d'universalitat. Ningú no ha copsat tant aqueixa plenitud i aqueixa universalitat de la nostra poesia, com Albert Schneeberger, que recollint-ne un selecció i vestint-la d'un ropatge foraster, ens ofereix avui una Antologia de Poetes Catalans vertits al francès. Però les seves versions, per haver-les fet en prosa i romandre, per dir-ho així, literals, conserven tota la sabor catalana primitiva i segueixen essent, a l'ensem que catalanes, universals.

Amb la publicació d'aquesta obra, la personalitat d'Albert Schneeberger es fa actualíssima a Catalunya, com la nostra poesia es fa actual a França i a Europa entera. A l'hora, doncs, en què els cenacles intel·lectuals europeus s'adonen de l'existència de la nostra poesia i vegin, potser, en ella, com la guspira d'un nou humanisme que els faci reaccionar definitivament contra la desorientació espiritual que s'observa arreu, just és que nosaltres ens donem compte de qui és Schneeberger, de la seva obra poètica, de sos merciments personals i de la seva probitat artística i literària.

Albert Schneeberger és nat a París i és en la capital de França on s'ha nodrit espiritualment. La seva educació literària fou tot seguit un fruit directe de l'eclectisme que regnava a la fi del passat segle, eclectisme molt propici, malgrat dels perills que celava, a que es revel·lessin les vocacions agudes i les personalitats tocades d'inquietud. El nostre poeta debutava en 1904 assolint un èxit doble, que el

feu remarcar tot seguit. *La Plume*, on col·laboraven Verlaine i tots els poetes simbolistes, va obrir per aquells temps un concurs entre els joves: Schneeberger hi fou premiat dues vegades, enduent-se'n un premi de poesia i un de prosa. Aquest concurs oferia la particularitat de que els premis eren absolutament honorífics: els premiats no hi guanyaven altra cosa que la consideració d'haver estat jutjats per tres poetes ja famosos en aquella època, Emili Verhaeren, Joan Moréas i Enric de Régnier.

En 1906, Albert Schneeberger publicava, sota el títol de *La Dame aux Songes*, els dos poemes premiats i un nou poema en vers i prosa, dividit en tres parts, que senyala d'incontestable faisó el primer assaig del sincronisme fancès. En aquest darrer poema hi ha, en efecte, no solament una molt curiosa fusió del vers i de la prosa lírica, sinó també una barreja de sensacions visuals i auditives, tot lo qual fa que, si bé el poema és ans que res una manifestació del verb líric, els paisatges s'hi fonen com una taca pictural i la música s'hi incrusta com una harmonia superior. El poeta E. Blémont que fou un dels amics predilectes del Pobre Lélian, escrigué les següents línies sobre *La Dame aux Songes*: «En aquests poemes harmoniosos hi floten visions d'ensomni com en els meravellosos paisatges de Shelley. Els versos i la prosa s'hi mesclen amb una dolcesa exquisida, com el blau del cel amb el fullatge frescal d'una màgica floresta. Hom roman deliciosament en aquestes terrasses per on passa el plany d'un aire d'arpa i, en cloure el llibre, hom es diu: Res no podrà separar dues ànimes que juntes foren belles.»

Els *Profils* i la *Cité Intérieure* que Schneeberger escrigué més tard, desenrotllaren, amplificant-la, la idea mare que germinava en *La Dame aux Songes*: una ètica gosada i absolutament moderna, que Schneeberger, junt amb altres poetes, els millors, de la seva generació, ha pres per norma; ètica que trobà bentost son esclat més escaient en el nou volum intítulat: *Visionnaires*. Sobre el llibre *Profils* escrivia la revista *La Poétique* en 1907: «Barreja de prosa lírica i de vers, els *Profils*, concebuts a la faisó d'una simfonia, donen a cada instrument la corresponent nota, greu o aguda, que tendeix sempre a un conjunt molt delicadament harmònic. Hi ha trossos que són com el llibret d'una partitura muda que hom imaginaria, en sordina, plantant damunt dels mots o del pensament, sempre simbòlicament expressat: el conjunt resta fortament poètic. Cal citar *L'Etoile*, d'un intens sincronisme i d'una filosofia pregona.»

El la *Cité Intérieure* el poeta desenrotlla un tema idealista amb una fuga lírica que, en aquest volum més extens, troba tota la seva amplor i tota la seva varietat, car la poesia hi desplega tota la gamma, des de les més subtils suggestions i les més fràgils cogitacions, fins al llambregar de l'humor. Obra original, situa plenament el poeta en un lloc escaient i originalíssim, que confirmà la publicació dels *Visionnaires*, en 1912.

En publicar-se aquesta obra, Gustau-Lluís Taintain, un dels millors crítics literaris de la generació noucèn-

tista, que avui dia dirigeix la important revista *Le Monde Nouveau*, escrivia ço que segueix: «Entre els escriptors contemporanis que s'han sentit seduïts per la forma de l'assaig, Albert Schneeberger apareix com un dels més ben dotats. Junyeix, al pensament que camina amb pas segur, una frase maleable, capaç de replegar-se múltiplesment damunt de l'idea i del símbol; apte a aturar-se sobtadament a la llinda d'un abís d'ombra o de perllongar-se en plàcida llum, o en flames tortuoses i flagellants. La seva filosofia realitza una captivadora síntesi de les teories nietzscheanes sobre la fluïdesa de lo real. Unió harmoniosa, per altra part, unió feconda també, com la de la dansa i de la música.»

Poc temps abans de la guerra, el gran quotidià vienès *Neue Freie Presse*, sota la signatura de Marianna Trebitsch-Stein, consagrava un substanciós i eloqüent article a l'obra lírica d'Albert Schneeberger, remarcant les qualitats ja notades per la crítica francesa, però afegint-hi comentaris de fervorós entusiasme.

Si l'afrosa guerra de la que tots hem estat espectadors interrompé el silenci meditatiu on voluntariament es complavia en romandre el poeta, car Schneeberger restà quatre anys perdut en el fangar de les trinxeres de Bèlgica, no per això s'interromp l'esforç del seu pensament devès nous horitzons. Schneeberger té en cartera diverses obres acabades, que pels fragments que n'ha donat a algunes revistes podem dir que ofereixen gran interès, tan des del punt d'obir estètic com per la llur substància ideològica.

Albert Schneeberger ha estat i segueix essent un catalanòfil entusiasta. I ho és des de sos començos literaris, car fou ell el qui creà, en les revistes parisines, la primera rúbrica de lletres catalanes. Això ho feia en 1920 a la revista *Pan*, on comentà, entre altres produccions catalanes, les teories estètiques i l'obra poètica de Joan Maragall. Durant la post-guerra, ha donat a la *Revue de l'Époque* les seves crítiques d'art, on ha estudiat l'obra dels nostres pintors i escriptors i darrerament ha començat a *Le Monde Nouveau* una crònica trimestral exclusivament dedicada a les lletres catalanes. Albert Schneeberger és autor d'unes pàgines força comprensives i justes sobre l'obra d'Eugeni d'Ors; no havent perdut mai ocasió de fomentar i encoratjar les relacions intel·lectuals entre França i Catalunya. El seu màxim esforç en aquest sentit ha estat la publicació de l'Antologia de Poetes Catalans a que ens referiem al començar i que acaba de llançar al públic la casa editora Pavlozky i C.^a, de Paris.

J. D.

PRIMERA NOTA SOBRE CATALUNYA (Revue de Genève, mai 1922)

La raó que el moviment intel·lectual de Catalunya, floreixent com altra qualsevol del món, sia gairebé inconegut, és la involucració de la cultura castellana i la catalana dintre de la cultura espanyola, en la qual sols és considerada la primera. Un descobriment absolut de la producció d'una i altra fa possible tan sols aquella

confusió. Per això cal conèixer l'estat actual de la Catalunya intel·lectual, per tal d'aclarir una mica aquest confusionisme amb que són mirades les coses d'Ibèria. Cap poble, dins Europa, per insignificant i miserable que sia, és tan oblidat com la Península. I si bé és cert que una manca d'interès per tot el que significa una naixença i un progrés de civilització ha situat voluntàriament tot un poble, no és just castigar amb l'abandó les porcions d'aquest país que son espiritualment independents de la resta. Aquest és el cas de Catalunya. En aquest país, d'una bellesa de paisatge, de cel i de mar com no se'n troben al món gaires exemples, està des de fa trenta anys en un ple floreixement. Les arts, la literatura, la ciència, acusen un total desperesiment. Totes les branques de l'activitat espiritual catalana s'han incorporat, poc a poc, calladament, però eficaç i brillantment, al corrent de producció universal.

Nomenar Verdaguer, poeta popular, místic, coleccionador de paraules que es conservaven en el llenguatge del poble, com a un estel en l'aubada del reneixement català, és un deure i un reconeixement previ i tradicional en els comentadors de Catalunya. Després d'ell, que es veié voltat de satèlits, cal nomenar Maragall.

Maragall és indubtablement el que marcà el camí intel·ligent de la renaixença literària. Si abans era un imperatiu patriòtic el cultiu de la literatura catalana, des de la seva arribada Maragall imposa com a veritable expressió intel·ligent dels seus conciutadans l'ús exclusiu de la llengua materna, per a totes manifestacions espirituals. Ell marcà també, per la valor poètica, amb que elaborava les seves obres aqueixa orientació que s'ha titulat d'«anexió a Europa». La concepció purament objectiva de la poesia, vèsser absorbida per subjectivisme autèntic i elevat. Al costat de l'enumeració enternida del paisatge patri, posà Maragall el panorama espiritual, amb les seves exaltacions. I de tal manera s'enllaça l'emoció del paisatge amb el glatiment espiritual del poeta, que Maragall és l'estabilitzador de l'idioma català com a expressió d'una cultura que s'inicia.

Al costat de l'increment cultural que culmina i parteix de Maragall, avança el moviment polític dirigit i elaborat per l'home més alt de la Catalunya nova, Prat de la Riba, que forjà en les seves mans tota la Pàtria. Aquests dos corrents, units, han donat l'actual braó a la cultura catalana d'avui, una de les més interessants d'Europa, per la matització racial i per l'anhel nobilíssim que anima la seva producció.

Una enumeració de tots els noms que han col·laborat en la literatura catalana des de Maragall i abans de aquest gran poeta, per a fer-ne l'expressió d'un poble viu, ompliria una quantitat de pàgines que volem estalviar. N'hi haurà prou pel lector superficial de conèixer els noms que li seran donats, amb un comentari més passional que erudit. El lector encuriós pot amb gran facilitat trobar fonts de documentació que el posaran al corrent de la història total de la Catalunya clàssica i contemporània.

Assenyalar els cimals immediatament anteriors als actuals, situar els que avui són els màxims conreadors de la nostra llengua, i les promences que s'obren pel demà, serà prou per a tenir una idea de l'estat en que es troba una de les literatures més rejoyenides i més fresques d'Europa i del món.

Dos homes, dos poetes altíssims, absorbeixen avui el mestratge de la poesia catalana—és la lírica que domina i fulmina a Catalunya.—Són dos poetes joves, perquè a Catalunya, com va advertir Fd. Claparède, no hi ha vells, tothom és jove: per això les obres que s'hi laboren tenen una frescor i un virilitat de joventut que pocs països poden avui donar, ajupits com estan uns sota una història que els aclapara i altres sota una depressió circumstancial.

J. M. Lòpez-Picó i Josep Carner són els poetes als quals ens referim. Distints, terriblement distints, aquests dos poetes clouen dintre de la seva mà tota una altra època de la literatura catalana. Assenyalant els grans cicles de la història de la poesia catalana, es podria dir que en el Renaixement, comença en Aribau, qui desperta amb un sol poema les valors dormides de la pàtria; continua i s'intensifica en Verdaguier; pren unes noves valors de civilització en Maragall i s'expressa amb una definitiva esplendor en Carner i Lòpez-Picó.

Hem dit que són absolutament distints. Així la valor de la seva obra és també distinta. Carner és l'elegància, la suprema serenitat de la forma. Un poema de Carner és una joia de gràcia de llenguatge i de concepció. Carner, filòleg, elegantíssim orfebre, escolleix les paraules, les puleix, les renova, dona noves formes d'expressió al català, però es diria que aquest foc de puresa que arbora els seus versos crema la categoria de la seva inspiració. Si Carner és un poeta formidable considerat com a poeta renovador, fixador i creador de llenguatge—màxima aspiració d'un poeta en un país que es troba en la situació de Catalunya—la seva inspiració, la profunditat de les concepcions—tot i essent d'una gran bellesa—no estant a l'alçada excepcional de la valor abans reconeguda, encara que calgui considerar-lo, en el seu aspecte total, com un gran poeta català, millor que com un gran poeta universal.

Es just posar al costat—ni davant ni darrera, ni a la dreta ni a l'esquerra—de Carner, Lòpez-Picó. Ambdós poetes componen el gran poeta català actual. Riquesa d'imatges, fluidesa de visions espirituals, doll constant d'al·legories supremes, aquesta és la riquesa de Lòpez-Picó. Actualment, seria difícil trobar en les literatures universals gaires casos com el d'aquest poeta, que hom diria dotat d'una magnífica imaginació oriental, creadora de preciosismes, d'una profunditat de pensament que meravella. Els seus epigrames són d'una punxant concisió, d'una bellesa de concepte extrems, que el fan, respecte al pensament i a les imatges, un orfebre tan formidable com En Carner amb les paraules i la gràcia d'expressió. Podria dir-se que si fos possible de concretar en una sola persona les valors d'aquests dos poetes, Catalunya tindria avui el poeta de l'època, tindria el seu Dant

Citar dos noms en la literatura catalana actual, no vol dir ni molt menys citar tota la seva literatura. Solament en la lírica, Catalunya compta avui amb tants poetes com qualsevol altre país de proporcions econòmiques, culturals i polítiques incomparables a les seves. Dintre la mateixa generació que presideixen els dos poetes esmentats, hi ha noms eminentíssims: Josep Maria de Sagarra és un d'ells. Si els seus poemes poguessin ésser traduïts amb la força expressiva, amb l'olor de terra mullada i de sang i de vida que els envolcalla, seria una sorpresa el seu descobriment i produiria una impressió profundíssima la seva obra. Malauradament, aquestes valors que poden fruir els naturals d'un país, aqueixos matisos i aqueixes beutats d'expressió, queden en el llenguatge, i la poesia perd en la traducció una gran part de les seves valors. No obstant, considerant Sagarra sense assenyalar fronteres, la seva força és difícilment assolible.

Carles Riba és altra poeta cabdal dins del cicle literari que han de tancar els joves. Parlar de Riba com a poeta és sols esmentar un dels aspectes de la seva personalitat: Carles Riba ha donat al català obres mestres de la literatura clàssica i contemporània. Ell ha traduït l'*Odissea*, el *Càntic dels Càntics*, el *Llibre de Ruth*. I ha aportat a les biblioteques catalanes noms eminents de la literatura mundial. Com a poeta, Carles Riba en el seu *Primer llibre d'estances* apareix com a un esperit subtilíssim que escolta tots els gestos de la seva ànima i els explica, amb una gran altesa lírica i amb una magnífica precisió i noblesa de llenguatge; tant és així, que els seus poemes tenen tot l'aire de definitives creacions clàssiques, així és el ritme serè i transcendent.

Cal no oblidar En Joaquim Folguera, mort fa dos anys, jove poeta en el qual s'havien posat moltes esperances.

Una veu feble, però amb una emoció intensa i un encant que difícilment pot oblidar-se, és la de Clementina Arderiu. A una sinceritat de sentiment uneix una netedat d'estil que la fan una de les figures més interessants de l'actual literatura de Catalunya.

Seria difícil situar la posició verdadera de Ventura Gassol. Poeta d'un alè extraordinari, podria dir-se que no canta ni parla. Trona i llampega, i es serveix d'aquests elements com els déus. La seva obra aspira a una confusió amb l'aspiració popular, però, precisament quan Gassol pot ésser considerat com una valor és quan deixa dèries de popularitat i parla sincerament sense aspiracions a obtenir un chor més o menys adicte.

Acabar aquí l'enumeració dels poetes d'aquesta generació no seria lícit. Però no pot parlar-se de la abundor de poetes que fan la riquesa de la nostra literatura. Es amb greu dolor que hem de prescindir de parlar de Josep Lleonart, de Carles i Ferran Soldevila, de Bertran i Pijoan, de Mercè Vila, de Joan Arús, de Trinitat Catasús, etc., que de cap manera poden ésser considerats com poetes menors.

No es pot prescindir tampoc de constatar que Mallorca ha donat a Catalunya grans poetes. Joan Alcover és gran entre els grans poetes de Cata-

lunya. I van fent-li companyia Mossèn Costa i Llovera, Maria Antònia Salvà, Mossèn Llorenç Riber i Miquel Ferrà, que són l'élite dels poetes mallorquins.

El Rosselló i València—trossos de la Gran Catalunya—han donat també poetes memorables. Els noms del difunt Teodor Llorente i l'obra tan interessant del poeta rossellonès Josep Sebastià Pons, han de tenir-se en compte.

La joventut, els poetes que són l'avenir de Catalunya, constitueixen un abundant estol. Entre ells, però, serà bo de no anomenar més que Salvat-Papasseit, representant de les curiositats moderníssimes; Maria Mament, que ha publicat dos llibres molt personals.

Heus-aquí l'estat en que es troba la poètica catalana. Parlar de la prosa és parlar d'alguna cosa nonada. Les llargues descripcions, la gran creació de caràcters, és cosa que sembla impossible en un país on el sol, les arboredes, els prats, les muntanyes, el mar, conviden al passeig i a la gaubança de la natura. Aquesta gaubança pot estallar en una exaltació lírica de la natura. Difícilment en sorgirà un novellista a l'estil dels novel·listes tradicionals. Molts han dit que el problema de la prosa a Catalunya era qüestió de mancança de tradició literària. El clima i el temperament català creiem que són els factors verament interessats en aquesta crisi. No obstant, avui comencen a insinuar-se esforços sobre els quals no poden encara emetre's judicis.

Prosistes de qualitat, sinó de quantitat, són En Joaquim Ruyra, En Prudenci Bertrana, Víctor Català (traduït a varis idiomes). Podríem ajuntar aquí els dramaturgs, però preferim parlar-ne en una altra crònica tot inclinant-nos davant el nom insigne de Angel Guimerà.

Queda, doncs, com un fet extraordinari el cas de la poesia. En l'actualitat, diverses antologies catalanes en llengües estrangeres es preparen per Europa. Amb la seva publicació som segurs que s'haurà contribuït a donar a conèixer una de les més riques i floreixents literatures dels nostres dies.

MILLÁS-RAURELL

CONCLUSIONS DEFINITIVES DE LA CONFERENCIA NACIONAL CATALANA.

Doctrina nacionalista

I. Una superior comunitat natural d'homes amb característiques físiques i morals pròpies, que la fan una i diversa de les altres, constitueix una nació. La nació, en tenir consciència d'ella mateixa, assoleix la plenitud de la seva personalitat.

II. Cada nació, com a persona natural col·lectiva, té el deure del propi perfeccionament i la missió de contribuir, amb la seva aportació de cultura i civilització, al bé general dels pobles.

III. Per tal d'estar plenament capacitada per al compliment d'aquesta deure i d'aquesta missió, cada nació té dret a constituir-se en Estat, regint-se ella mateixa. El grau de llibertat, l'estructura política de cada nació i la forma de la seva coordinació amb les altres depenen de la determinació prò-

pia, dintre de les conveniències i limitacions ineludibles de la convivència internacional. Contradir aquest dret és atemptar a la llei natural de les societats humanes i constitueix una violació de la justícia.

IV. El fet de la voluntat col·lectiva assenyala l'hora de la llibertat política d'una nació. Basta que la consciència i la voluntat nacionals siguin expressades pels seus orgues i per les seves seleccions representatives, perquè una nació mereixi, amb el reconeixement de la seva personalitat, l'exercici del dret de la pròpia determinació.

V. Catalunya és nació amb plenitud de personalitat. Ho és per les seves característiques naturals: geografia, història, llengua, dret, art, economia...; ho és per la seva psicologia i per la seva cultura, que serveix l'empenta dels factors socials que presideixen la seva formació; ho és perquè ha arribat a tenir consciència de la seva personalitat i voluntat de servar-la, regir-la i perfeccionar-la. Catalunya, per tant, té el deure de recobrar la constitució política de la seva personalitat.

VI. Catalunya, de fet, reclama l'exercici de la seva llibertat i de la seva sobirania. L'actual estat social i el procés polític de Catalunya són una prova suficient de l'imperatiu nacionalista que l'informa.

VII. Davant aquest fet de voluntat, l'Estat espanyol té el deure de reconèixer Catalunya com a nacionalitat política, amb els drets i prerrogatives que li pertocuen.

VIII. Mentrestant, Catalunya s'ha de preparar, desvetllant en tots els catalans la voluntat del propi governament i infonent-los plenitud de conviccions i serena decisió nacionalista.

IX. Són deures elementals del nacionalista:

a) Establir en la seva vida personal i familiar una depurada i conscient catalanitat, procurant excel·lir per la seva valor humana, per tal d'atènyer la plena eficàcia difusiva del Nacionalisme.

b) Exercir, sempre que serà avinent, amb seny i fermesa, l'imperialisme individual de la seva catalanitat, influint, amb la seva intervenció, en l'escola, la premsa, el treball, la vida de societat, els esports, la beneficència, la pietat, la ciència, l'art, la política.

c) Cooperar a les obres i a les tasques que apleguin les idealitats, els esforços i els mitjans del Nacionalisme, disposant-se als sacrificis que calgui fer per tal d'aconseguir la llibertat de Catalunya.

d) Mantenir sempre amb dignitat el seu ideal, infondre'l en tota manifestació ideològica o pràctica del govern dels homes i dels pobles, actuar en tot lloc i en tot moment com a nacionalista català i ajuntar els seus esforços a tota obra de solidaritat nacional.

Actuació del Nacionalisme en les Corporacions públiques catalanes

I.—Es deure del Nacionalisme d'intervenir i, si és possible, de dirigir les Corporacions públiques catalanes, tant les polítiques o populars, com les d'altre ordre—professionals, econòmiques,

científiques, etc.,—portant-hi els homes que, per damunt de tot, ofereixin més garanties de moralitat, de competència i d'eficàcia nacionalista.

II. Tot seguit que el Nacionalisme governi o influeixi les Corporacions públiques, ha d'informar-les de catalanitat, fent que imperi arreu la llengua catalana, reivindicant l'herència de l'antiga Corporació de la qual la moderna en vingui a ser successora i valoritzant el nostre patrimoni històric, artístic i ideològic; ha de vetllar perquè llur catalanitat sigui servada davant els forasters, i encara més si són representants oficials d'Espanya o d'altres Estats; finalment, ha de procurar que la mateixa catalanitat imperi en les entitats que prestin servei per compte d'elles, i ha de condicionar-la en les obres que subvencioni, entre les quals seran les que acompleixin finalitats bàsiques de nacionalització.

III. El Nacionalisme, ultra els seus principis essencials, ha de dur a les Corporacions populars un programa de govern. És un deure:

a) Que totes les despeses públiques carreguin equitativament damunt tots els ciutadans mitjançant l'impost directe i progressiu que, sense excepció de persones individuals ni col·lectives, gravi totes les formes de riquesa, especialment els capitals improductius, i, mentre no s'arribi a llur total socialització, a les empreses explotadores de serveis públics; i que marges diferencials impedeixin els abusos contra l'interès col·lectiu i contribueixin a fomentar la higiene, la cultura i l'estètica públiques.

b) Que la major cultura possible i en el més alt grau de catalanitat, sigui proporcionada al major nombre de ciutadans. Per això les Corporacions vetllaran perquè l'escola primària catalana sigui en tots els ordres la millor; estimularan i endegaran la iniciativa particular en constituir patronats que siguin un avenç per l'ideal de l'ensenyament català a tot Catalunya; declinaran en llurs escoles la intromissió de l'Estat i procuraran catalanitzar, millorant-les per tant, àdhuc les d'aquest; i fomentaran l'educació ciutadana i la cultura física. La Mancomunitat i l'Ajuntament de Barcelona atendran especialment l'alta cultura catalana i cooperaran a l'obra de la Universitat Nacional, i curarà, demés, la Mancomunitat de crear i d'expandir amb sentit orgànic institucions culturals i educadores, i de fer que l'acció de les entitats artístiques, literàries, deportives, etc., arribi periòdicament a tot Catalunya.

c) Que la política social sigui coordinada amb la política cultural, essent nexes d'unió els instituts d'orientació professional, l'ensenyament tècnic d'aprenents i obrers, les borses de pensions d'estudi que els permetin d'arribar als ensenyaments superiors, les borses de treball, els ensenyaments agrícoles elementals. Les Corporacions, demés, propugnaran per què els estaments obrers i menestrals rebien el tracte més atemperat a la justícia, a l'equitat i a les necessitats del temps; enrobustiran, en ço que d'elles dependrà, l'esperit i les obres de cooperació, tendint a suprimir l'intermediari entre el productor i la corporació consumidora; i oferiran llur arbitratge en els conflictes socials.

d) Que la beneficència, no sols com obra potestativa de caritat, sinó com a deure inexcusable de justícia, i, per tant, subvinguda amb cabals públics, sigui informada d'una espiritualitat i d'una tècnica intel·ligents i afectuoses; que sigui amatent a evitar les necessitats socials i a atendre-les allí mateix on es manifestin; que tendeixi, en quant això no sigui possible, a coordinar amplament els establiments i serveis més adequats de tot Catalunya, i que esdevingui accessible a les tasques mèdiques d'investigació, estudi i ensenyament.

IV. Amb el fi de donar organisme representatiu a personalitats naturals de la nostra terra i de satisfer millor tota mena de necessitats públiques, el Nacionalisme ha d'encoratjar les mancomunitats dels Ajuntaments, conciliant la tradició comarcal amb les necessitats d'avui i preparant, així, l'organització administrativa de Catalunya.

Actuació del Nacionalisme envers i dins l'Estat espanyol

I. La Conferència proclama el dret del poble català a decidir, per la lliure manifestació de la seva voluntat, el règim polític de Catalunya, i declara que la forma republicana seria la més avinguda amb les actuals característiques de la nostra terra.

II. Dins els possibles agrupaments de nacions ibèriques, llatines, occidentals, o dins qualsevol altra unió d'Estats, on Catalunya, única pàtria nostra, pugui entrar en l'esdevenidor, la sobirania catalana no ha de tenir altres limitacions que aquelles que, dintre la convivència internacional parteixin de l'espontani consentiment dels catalans.

III. El Nacionalisme català ha d'utilitzar, per el triomf de les seves reivindicacions, tots els mitjans polítics i socials al seu abast, des de la mobilització de l'opinió catalana, l'acció de les Corporacions populars i l'acció parlamentària, fins a aquells altres que faci necessaris la resistència que al reconeixement dels nostres drets oposi l'Estat que els detenta.

IV. El Nacionalisme català pot acudir a la intervenció en la política espanyola, solament quan aquesta intervenció sigui una arma de combat i un eficaç instrument de pressió, salvant tothora la dignitat del nostre poble i la integritat del nostre ideal.

V. Una nació sotmesa es troba moralment en situació de guerra amb l'Estat que detenta la seva llibertat, essent deure del Nacionalisme afeblir el poder opressor. Per això, si la intervenció pot ésser útil degudament condicionada, la participació responsable d'un Nacionalisme en l'obra del poder central—i, més que més, en l'obra de govern—contradiu essencialment el sentit de la causa nacional, esborra el necessari sentiment d'oposició i desmoralitza l'esperit patriòtic.

VI. El Nacionalisme català, en la lluita per la llibertat nacional de Catalunya, ha de constituir davant l'Estat espanyol un front únic de combat, sense perjudici de l'actuació separada i simultània dels diversos matisos en les qüestions diferencials que a dins i a fora de la nostra terra siguin plantejades.

VII. L'acció parlamentària del Nacionalisme català a les Corts d'Espanya, mentre aquesta forma d'intervenció es consideri útil i oportuna, no pot consistir en un suau engranatge de la representació de Catalunya en el funcionament normal del Parlament espanyol, sinó que ha de tenir el caràcter d'una acció independent, desparionada, capaç de dificultar les tasques de les Corts i el joc de la política centralista, quan calgui respondre a les agressions als drets de Catalunya o a la denegació de les justes demandes catalanes.

VIII. Mentre Catalunya no pugui arriscar-se a lliurar les batalles decisives per la seva llibertat, cal enfortir l'acció de combat contra l'Estat espanyol unitari, mitjançant l'extensió i la intensificació del sentiment nacional dels catalans, avui encara somort en amples sectors del nostre poble. El deure immediat del Nacionalisme és el de preparar Catalunya per a totes les eventualitats que el demà li reser-vi.

Organització i propaganda

I. Com a concreció de la Conferència Nacional Catalana, es fundarà una Associació nomenada *Acció Catalana*, la qual tindrà per fi obtenir la llibertat de Catalunya, basada en l'auto-determinació.

II. Les tasques immediates a emprendre per l'Associació, a fi de preparar al poble de Catalunya per la conquesta de la seva llibertat, són:

a) Catalanitzar intensament el nostre poble i infondre en l'ànima dels catalans el sentit de dignitat civil, de justícia i de cultura.

b) Concentrar totes les energies nacionals de treball i producció, per tal que Catalunya pugui abastar-se, en el possible, a ella mateixa, i adquirir una posició sòlida en les lluites derivades de la interdependència econòmica.

c) Espandir el sentit nacional amb prou generositat per tal que els estaments obrers i patronals que integren la producció agrícola, fabril i comercial, aflueixin al Nacionalisme i hi trobin ateses i harmonitzades en una superior coordinació, socialment justa, llurs iniciatives i actuacions de millorament cultural i econòmic.

d) Mantenir una estreta unió entre els catalans que estan a Catalunya i els que en viuen fora, portant a aquests el batec de la nostra vida i donant-los sensació de presència dels nostres problemes amb el fi que tothora sentim que Catalunya és una i és un l'esperit nacional de tots els catalans del món.

e) Internacionalitzar el problema català, donant-li un sentit de comprensió i d'aportació dins la comunitat dels pobles, que obtingui la coneixença i l'estima de la nostra personalitat nacional.

f) Cooperar al desvetllament, a la difusió i al triomf del moviment nacionalista en les altres regions de llengua catalana.

III. L'Associació serà única per a tots els catalans—homes i dones,—amb domicili a Barcelona. Els socis seran individuals. Hi haurà una quota mensual obligatòria i altra voluntària segons la capacitat econòmica de cada u. Demés, podrà l'Associació rebre donatius amb destinació a la Caixa general o a campanyes especials determinades.

IV. La condició de soci obligarà a la contribució metàl·lica esmentada, a complir amb els deures político-socials, concretats en les conclusions de la Conferència, i a la col·laboració personal, quan serà demanada.

V. Regirà l'entitat un Consell central, que tindrà Delegacions comarcals i Delegacions plurals o individuals a tots el poble de Catalunya i de fora d'ella on visquin catalans.

VI. Responent a les finalitats concretes de l'Associació, cada sector d'activitats serà intervingut per Comissions especials. Ara per ara, es preveu la creació d'aquestes: Organització, Propaganda, Art, Professorat, Professions lliberals, Estudiants, Pagesia, Obrerisme, Indústria, Comerç i Deports.

VII. El Consell es compondrà d'un representant de cadascuna de les Comissions especials i de sis membres designats per sufragi directe de tots els socis de l'entitat. El Consell nomenarà una Junta executiva, composta de sis Vocals i un President, que ho serà el del Consell. La Junta executiva portarà l'alta representació de l'Associació i durà a compliment els acords.

VIII. Els sis membres elegits per sufragi designaran les persones que han de formar cada Comissió especial. Constituïdes aquestes, nomenarà cadascuna un dels seus membres per formar part del Consell.

IX. Amb el fi de no trencar l'orientació de les campanyes, l'elecció dels sis membres del Consell, designats per sufragi directe, es farà per terços cada dos anys. Les Comissions especials i la Junta executiva es renovaran per meitat cada dos anys.

X. La tasca dels organismes que han d'actuar a Catalunya s'engranarà amb la d'altres que puguin funcionar lluny d'ella. Per ço que fa a la constitució, funcionament i activitat d'a-

quests darrers, no s'assenyalen normes de cap naturalesa.

XI. La forma externa de la propaganda nacionalista ha d'ésser oral i escrita, donant a la segona una especial importància en tots els seus mitjans de difusió. També l'Escola i la Universitat han d'ésser mitjans predilectes de formació nacionalista.

XII. Cal fer sentir als catalans el deure del sacrifici.

XIII. L'acció catalana, menada amb un gran sentit d'unitat i amb incansable persistència, ha de fer que cada nou dia representi una adquisició per al Nacionalisme. Que ningú, a presència d'una reculada, no hagi d'avergonyir-se per manquement del seu deure.

La Conferència Nacional Catalana fa constar la urgent conveniència:

a) Per ço que afecta a la propaganda, de fundar un diari que sigui fidel expressió de la més pura catalanitat i del criteri nacionalista proclamat en les conclusions de les tres primeres ponències.

b) Per ço que afecta al dret, i per tal d'aplicar-lo i de renovar-lo, d'instaurar un Organisme que resolgui els conflictes jurídics que li siguin sotmesos.

CAL ESMENTAR

—*Le Disque Vert*, revista mensual franco-belga de literatura, que ha començat de publicar-se sota la direcció d'homes tan coneguts com André Salmon i Jean Paulhan, pel que toca a França; i Fraz Hellens, Melot du Dy, O.-J. Périer, P. Fierens i Robert Goffin, pel que toca a Bèlgica.

—*La lanterne Sourde*, portaveu artístic i literari de l'Universidad de Brusel·les.

—*Ça ira*, revista mensual d'art i de crítica que es publica a Anvers i de l'activitat de la qual hem fet lloança altres vegades.

—*Seara Nova*, revista quinzenal de doctrina i crítica, que es publica a Lisboa.

—El darrer número de la nova serie de *La vie des lettres et des arts*, revista parisenca de l'editor Povalozky, dirigida per N. Beauvain i W. Speth.

—*Aperusen*, revista italiana de cultura i literatura, amb atenta cordialitat oberta a la col·laboració estrangera.

Obres publicades per la SOCIETAT CATALANA D'EDICIONS

1. Alexandre Plana: <i>Les idees polítiques d'en Valentí Almirall</i>	2.50	25. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum I.....	4.—
2. Prudenci Bertrana: <i>Proses bàrbares</i> (Agotada)	3.50	26. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum II	4.—
3. J. Pous i Pagès: <i>La vida y la mort d'en Jordi Fraginalls</i>	4.—	27. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Pròleg d'Eugeni d'Ors. Volum I	4.50
4. Manuel de Montoliu: <i>Estudis de Literatura catalana</i> Pròleg de Miquel S. Oliver	3.50	28. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Epíleg de Xenius. Volum II	4.50
5. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum I	3.—	29. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum II	3.50
6. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum II	3.—	30. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> , Sèrie II	4.—
7. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Pròleg de P. Corominas. Primera sèrie	3.50	31. A. Rovira i Virgili: <i>Les valors ideals de la guerra</i>	4.—
8. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Segona sèrie	3.50	32. Lluís Via Cullitu. <i>Poesies</i>	3.50
9. Apeles Mestres: <i>Llibre d'or</i> . Cent cançons populars de diferents països.....	4.—	33. Miquel S. Oliver: <i>Catalunya en temps de la Revolució francesa</i> . Primera sèrie	4.50
10. F. Pi i Margall: <i>La qüestió de Catalunya</i> . (Escrits i discursos.) Pròleg de Rovira i Virgili, amb una biografia de Pi i Margall..	2.50	34. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum I	3.50
11. Cebrià Montoliu: <i>Walt Witman</i> : L'home i sa tasca	3.50	35. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum II.....	3.50
12. Ignasi Ribera i Rovira: <i>Contistes portuguesos</i> . Traducció catalana	3.50	36. Ferran Agulló i Vidal: <i>Marines</i>	4.—
13. Alexandre Plana: <i>Antologia de poetes catalans moderns</i>	4.—	37. Joan Pons i Massaveu: <i>Com anàvem dient</i>	4.—
14. A. Rovira i Virgili: <i>La nacionalització de Catalunya</i>	2.—	38. A. Rovira i Virgili: <i>Nacionalisme i Federalisme</i>	4.—
15. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Tercera i última sèrie	3.50	39. Ferran Agulló i Vidal: <i>De tots temps</i> . Poesies	4.—
16. Alfons Maseras: <i>Contistes francesos</i> . Traducció catalana	3.50	40. Alfons Maseras: <i>Contes a l'atzar</i>	4.—
17. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum I	2.50	41. Joaquim Riera i Bertran: <i>Faules velles</i>	4.—
18. J. M. López-Picó: <i>Poesies</i>	3.50	42. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum III.	4.—
19. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> . Sèrie I	3.50	43. Manuel Marinello: <i>Contes de reis i de prínceps</i>	4.—
20. A. Rovira i Virgili: <i>Debats sobre el catalanisme</i>	3.—	44. J.M. López-Picó: <i>Poesies (1915-1919)</i>	4.—
21. Prudenci Bertrana: <i>La lloca de la viuda</i> i altres narracions	3.50	45. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum IV	4.—
22. Alexandre Plana: <i>Sol en el llindar</i> . Poesies.	3.50	46. Alfons Maseras: <i>Interpretacions i motius</i> ..	4.—
23. E. A. Butti: <i>Llucifer</i> . Versió catalana de Joan Fabré i Oliver	3.—	47. Pau Griera i Cruz: <i>Desferres</i> . Novel·les ..	4.—
24. Carles Soldevilla: <i>Plasenteries</i>	3.—	48. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> . Volum I	4.—
		49. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> Volum II	4.—
		50. L. Nicolau d'Oliver: <i>Comentaris</i> . (1915-1917). ..	4.—
		51. Josep Massó Ventós: <i>Totes les cordes</i>	4.—
		52. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> Volum III	4.—
		53. Josep Massó Ventós: <i>Ideari de l'Àmic</i> . Volum I	4.—
		54. Alfons Maseras: <i>El Llibre de les hores Cruentes</i>	4.—

OBRES EN PREPARACIÓ

Ferraut (Contes per a infants) Il·lustracions de Torné Esquiús
 Del natural... I del meu humor.—Joaquim Ciervo.
 La guerra de les nacions (Vol. V i últim).—Captain Morley.
 Les multituds.—Raimond Casellas
 Els sots feréstecs.—Raimond Casellas.
 El mirall imaginari.—Alexandre Plana
 Ideari de l'Àmic (Segon volum) Josep Massó Ventós
 Antologia de poetes portuguesos.—Ignasi Ribera Rovira
 Del país dels tarongers.—Ignasi Ribera Rovira

Diàlegs literaris i altres assaigs de crítica.—Josep Ferran i Mayoral
 Noves faules.—Joaquim Riera i Bertran
 Marines (Segon volum).—Ferran Agulló i Vidal
 Herències (Novel·la).—Maria Domènech de Cañellas
 L'anhel Cantaire (Poesies).—Plàcid Vidal
 Catalunya en temps de la Revolució francesa (Segona sèrie) Miquel S. Oliver
 Història de la pintura catalana fins al segle XVIII (Cinc volums).—Raimond Casellas
 Sepulcres històrico-artístics de Catalunya (Dos volums) Adolf Alegret

:: ADMINISTRACIÓ: Llibreria Puig i Alfonso, Plaça Nova. — VENDA: A totes les Llibreries ::

TALLER DE JOIERIA

Jaume Mercadé

Passeig de Gràcia, 46 - Telèfon 1373 A

Llibreria Nacional Catalana

GALERIES LAIETANES

GRAN VIA, 613

Telèfon A 4902

Publicacions de LA REVISTA

Administració, Corte Catalanes, 613

DARRERS LLIBRES PÚBLICATS

TRADUCCIONS I FRAGMENTS, de Joaquim Folguera; POESIES, de Ferran Soldevila; ESTUDIS NAPOLEÒNICS, de Carles Rahola; TERCER LLIBRE DE POEMES, de J. Millàs Raurell; L'ÁNIMA OBERTA, poesies de F. Sitjà.

EN PREMSA

RECULL D'ARTICLES, de R. Benet; ASSAIGS, de J. M. Capdevila.

LÍRICS MUNDIALS. — POESIES D'A. CHENIER, trad. de Joan Arús, pròleg de Gabriel Alomar.

VOLUMS D'ART: Torres García i Manolo Hugué.

EN PREPARACIÓ

ALTRES LLIBRES: de J. Salvat-Papasseit, Ildelfons Suñol, Gabriel Alomar, Joan Creixells, Manuel Reventós, J. Puig i Ferrater, Ramon Reventós, Antoni Closas, Tomás Garcés, Clementina Arderiu, Francesc Cambó, M. Vidal i Guardiola, Cristòfor de Domènech, Josep Pla, J. M. Junoy, Enric Jardí, J. Estelrich, Carles Soldevila, Ricart Permanyer, J. M. Lòpez-Picó, Carles Riba, etc.

EN ESTUDI

ANTOLOGIES POPULARS DE LA REVISTA: Els trobadors catalans, Les cròniques, Els Jocs Florals, etc.

VIATGES, MEMORIES, EPISTOLARIS: Records de Joan Maragall, per Josep Pijoan.

LÍRICS MUNDIALS: Leopardi, Rupert Brooke, Goethe.

Edicions PATRIA

Subscriuiu-vos a la

HISTORIA NACIONAL DE CATALUNYA

de n'ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Ho podeu fer en les següents llibreries: Verdaguer, Rambla del Mig; Puig i Alfonso, a la Plaça Nova; Editorial Políglota, carrer de Petritxol; Nacional Catalana, Gran-via, 613 i en la nostra direcció: Diputació, 95; telèfon, 157 H.